

Q. D. B. V.

DISPUTATIO THEOLOGICA
INAUGURALIS,

DE

PERFECTIONE
CHRISTIANA,

Quam

Ex clementissimo Regio indultu,
Cum consensu Ven. Fac. Theol.

ANDREAS BERGIVS,

S. Theol. PROFESSOR REG. et ORD.
Facult. Theol. h. t. DECAN.

Pro axiomate Doctorali rite obtinendo,
Respondente

Mag. IOAN. BART. ERVAST.

Ostro-Born.

Publico examini sistit

Horis ante & post meridiem solitis,

*IN AUDITORIO MAXIMO d. XXI. m. Aprili, Anno repar. scd.
M.DCC.XXIII.*

A B O A E,

Extrud. IO. KIAEMPE Reg. Acad. Typogr.

DEO
EIVSQVE PVPILLAE
ECCLESIAE

SACRVM.

CONSPECTVS.

- §. I. De differentia perfectionis paradisiacae & Christianae disserit.
- §. II. Viramque inter se confert, & inde colligit, Christianam perfectionem paradisiaca praestantiorum esse.
- §. III. De qua perfectione in praesenti agatur, indicat.
- §. IV. Varias vocis perfectionis significaciones explicat.
- §. V. Docet, sincerorum Christianorum nomine heic a nobis intelligi, non tantum Evangelico-Lutheranos, verum etiam alios, licet externe nostram religionem non profiteantur.
- §. VI. Diuersos Christianorum profectus exponit.
- §. VII. Num Ebr. וְנִזְמָן & וְנִזְמָן ac Graecor. τελεος perfectum significant, disquirit.
- §. VIII. Temerariam perfectionis persuasionem iam olim obtinuisse, ex sc. litteris monstrat.

§. IX.

§. IX. *Quomodo postea se dilatauerit, per seriem temporum ex annalibus ecclesiasticis breuiter res petit.*

§. X. *In primas origines, ac potiores causas opinionis de perfectione, inquirit.*

§. XI. *Ex illarum ignorantia, neglectus & contemtu, Perfectistarum ortum deriuat.*

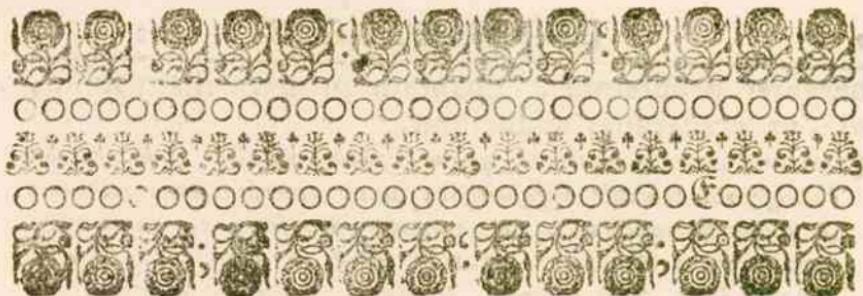
§. XII. SPENERI hypothesis, de legis impletione, examinat.

§. XIII. Eiusdem formulam, de perfectione gradu um, incommodans esse, ostendit.

§. XIV. ARNOLDI, PETERSENII, POIRETI, DIPPELI, aliorumque de perfectione commenta, abominanda esse, monet.

§. XV. De perfectione partium, utrum illa admitti posset, disquisitionem instituit.

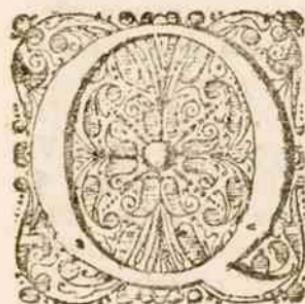
§. XVI. Solam perfectionem Evangelicam probat & commendat.

IN NOMINE JESV.

De
Perfectione Christiana.

§. I.

Vamquam perfectio illa pa-
radisiaca, quam sapientissimus Con-
ditor primis nostris impertivit pa-
rentibus, lapsu eorundem lustuo-
sissimo prorsus penitusque sit de-
perdita, ut nihil illius ad nos po-
steros peruererit, nisi tristis quasi praeteritorum bo-
norum memoria ac notitia; non tamen ambigimus,
quin nos, quibus illa obtigit felicitas, vt Christo no-
stra daremus nomina, tuto ab hoc auctore nostram
arcessere queamus perfectionem, quae licet alius sit
generis, ac illa fuit (*), tantam tamen hanc esse re-

A

ue.

uerenter profitemur, quantam primam illam fuisse, vix ut credamus, adducimur.

(C) Salutis nostre oeconomia, quam sapientissima Dei mens pro sua indulgentia conceperit dispositaque, iuxta diuersitatem conditionis ac statutus humani variat; unde ortum est discrimen, inter foedus operum & foedus gratiae: illud in integratis, hoc in restorationis statu obtinuit. In statu namque integratis hic legis preceptorum coribus inscriptae, illisque promulgatae, usus erat, ut omnes animi motus, singulas actiones, cum internas cum externas, ad illam tamquam consummatissimam faciendorum normam exaltissime homines componerent, & perfecta ejus implectione, viam ascernam, ex gratuita Creatoris permissione, consequerentur. Etenim huius promissionis Moses diserte non meminit, negati causa non potest, quin Adamus id cognitum perspectumq; sibi habuerit, quod tot sacrarum litterarum testimoniorum firmatum, legi: legem homini datam esse in vitam, Rom. VII: 10. hominem leges & statuta obseruantem, in iis victurum esse, Leuit. XVIII: 5. Ezech. XX: 11. quae non de alia quavis vita, sed aeterna, accipienda esse, ex novo testamento, Matth. XIX: 16. & Luc. X: 5, 28. colligit D. JO. FRANC. BVD-DEVS in dissert. Theol. de Hamartigenia ex Rom. V: 12, 13, 14. Anno M.DCCVII. hab. sect. II. dogm. §. XIII. Toto igitur genere dissentit oeconomia nostra per Christum partae salutis ab ea quae in statu primo obtinuerit; quoniam haec ex legis obseruancia, Gen. II: 17. petenda fuit, illa vero soli debetur fidei Rom. III: 25. quod contra Scholasticos, Photinianos atque Osiandristas docemus, ex quorum hypothesi Messias in statu integratis incarnandus fuisse, non quidem ut hominem, quippe qui non dum lapsus fuerat, Deo reconciliaret, sed in gratia Dei conservaret.

Si utramque inter se coatulerimus perfectionem,
oppi-

oppido constabit, *Christianam* (*) *Paradisiacae* palmam praeripere. Magna quidem & excellens fuit quam in Adamo perdidimus perfectio, cui nihil tam defuit, quam perennis illius duratio. In intellectu tum effulgit sapientia, voluntate iustitia, & appetitu sensitivo sanctitas; nec fuit quidquam in corpore, quod mutationem quandam in deterius, destructionem, corruptionem aut mortem ipsi accelerare potuisset. erat viribus vndiquaque instructissimus cum ad tenacissime seruandum praeceptum Dei, tum ad fortiter renendum quibuscumque suggestionibus atque technis, quas non tantum subterfugere, verum etiam repellere ac superare potuisset, nisi arbitrio suo, libero quidem, sed ad bona quaevis proniori, abusus fuisset. Licet sic insignis prorsus ac illustris haec fuerit perfectio, non tamen ad illud adhuc euecta fuit fastigium, quod Diuino consilio ipsi destinatum erat (**), si alacre & promptum obsequium Creatori praestitisset. Scilicet, fuisse variae praerogatiuae *Adamo* reseruatae, ad quas additum sibi ipsi praeclusum iuit sua inconstantia atque in Deum irreuerentia. Quo forte non inconuenienter referimus visionem Dei atque colloquium cum Deo continuum; non quidem dubitamus, licuisse protoplastis frequentibus ac propioribus Dei alloquiis trui, verum illa non erant inter se iuncta aut perpetua, sed certis instituta interuallis; neque enim adhuc admissi erant ad intuendum Deum facie ad faciem, quippe quod alterius vitae bonum futurum erat, 1. Cor. XIII. 12. Praeterea, mors atque peccatum ignota quidem

nomina primis parentibus erant, quia neutrius vim aut imperium in se fenserant; defuit tamen illis solennis horum privilegiorum confirmatio. Denique, iucunda cum bonis angelis commercia eos habuisse, perquam vero simile est. utrum vero ea fuerint nunquam interrupta, & manifesta, liquido non constat; contrarium ex lapsu colligi posse videtur. Sed vero, illum perfectionis apicem, ad quem *Adimus* in statu integritatis non dum assurrexerat, sospitator noster in secula benedictus, *JESUS CHRISTUS*, pretiosissimo sanguinis ac mortis suae pretio nobis metuere acquisiuit. ejusdemque nos participes ac consortes reddere constantissime decreuit. Ut sic ex formula veritatis ac pietatis profiteri atque credere omnino fas sit, in hoc, ceu altero Adamo, nos plus fuisse lucratos, quam in primo depretiato illo amiseramus.

§. III.

(^c) Non quidem in restrictione ad hanc presentem vancum, sed quatenus in sua latitudine ad futuram vitam se extendit, hanc comparisonem intellectam volumus, quemadmodum in ipsa thesis hoc fuisse explicatur.

(^d) Frustra sunt Sociniani & Arminiani, dum primo homini nihil promissum fuisse, contendunt, quam opinionem ineptam esse atque difficulter probabilem, vel ex iis constat, quae supra in observatione ad §. I. de formula foederis operum, diximus. Nec illud conveniens est ut credamus, fuisse primos homines sine spe, quemadmodum de gentilibus, Eph. II. 12. dicitur; quum & arbor vitae videatur fuisse vitae aeternae symbolum, Apoc. XXII. 2. Nisi enim vita aeterna in paradiſo fuisset promissa, quomodo dici posset, eam per peccatum fuisse amissam, & a Christo nobis restitutam? Quumque in mortis illa commissione Gen. II. 17. aeterna quoque mors indigetur, sequi-

tur, illius oopusitum, vitam aeternam fuisse primis parentibus promissam. Fallit igitur MOSES AMYRALDVS, Professor Sal-muriensis, qui opinatur, Adam duntaxat continuationem statutus paradisiaci promissam fuisse, vid. D. IO. WOLFG. JAEGERVS, quoniam Canc. Tübinger. in exam. Theol. nou. Poireti & Mad. de Bourignon, contro. XVI. p. 268. f. & D. CHRISTOPH. MATTH. PFAFFIVS, Tübingerium hodie Cancellarius, Institut. Theol. dogm. pt. II. Cap. II. §. VI. p. m. 272. Multum quoque sibi permittit HULSEMANNVS, si, quod PFAFFIVS l. c. scribit, eidem adspiculatur sententia.

§ III.

Multum autem refert ut accurato discernamus studio tempus ac mensuram hujus a Christo nobis acquisitae perfectionis, illud enim istam certis terminis ac distinctis limitibus restringit. Scilicet, non eadem est perfectionis Christianae ratio in ecclesia hac militante ac illius erat quae in statu integritatis obtinuit, nedum confundenda cum illo perfectionis fastigio, ad quod in futura vita enitemur. Nobis in praesenti agere constitutum est nou de quo quis perfectionis genere, sed de eo duntaxat, ad quod nos Christianos in hac vita contendere deceat. (*)

§. IV.

(*) D. VALENTIN. ERNEST. LOESCHERVS, in Thim. Verino pt. I. Cap. XII. distinguit inter perfectionem in sensu fundamenti, & in sensu ordinis, quamque sic explicat: Auch dieses ist zuförderst zu bedenken, daß die Vollkommenheit nach der Schrift, und der Lehrart unsrer Kirchen, auf zweyerley Art angenommen wird: Einmal in sensu fundamenti, in solchem Sinn, das man eigentlich auf dem Grunde des Heyls und den Articul der Rechtfertigung sehe, und

nur, was darzu *absolut* nöthig ist, *praeiupponit*; um denn ist die Vollkommenheit so viel, als die wahre Glaubens-Ges rechtigkeit in Christi vollkommenen Verdienst, welche kein nem, der die *absolut* nöthigen Stilcke der Heyls-Ordnung hat, kan abgesprochen werden. So waren die Colosser vollkom men in Christo, Coll. II. 10. so hat Christus eine Gemeine, die ohne Flecken und Runkel, ja unsträflich ist, Eph. V. 27. Es wird aber ferner das Wort Vollkommenheit abbraucht *in sensu ordinis*, in solchem Sinn, das man eiaentlich auf die Fortsetzung der Ordnung des Heyls, auf das Wachsthum in der Gottseligkeit siehet. So bekannte Paulus, daß er noch nicht vollkommen sey, Phil. III. 12. so werden die vollkommenen von andern, die doch auch wahre Christen sind, unters chieden; Ebr. V. 14.

§. IV.

Qum totus homo *anima & corpore constans, peccati labe infectus est*, facile apparet, non sati esse, vt pars illius tantummodo perficiatur; sed in id incumbendum esse, vt, quidquid in homine occurrat defectus, omni studio ac nisu corrigi & emendari possit. Cum primis ad animae conditionem nobis heic attendendum est, cuius facultates in *intellectum & voluntatem dispesci* solent, quarum non alterutrius tan tum sed *utriusque emendationis habenda* est ratio. Proinde non incommodam existimamus esse perfectio nis, in *doctrinalem & moralem*, diuisionem: vt illa cognitionis rerum Diuinarum incrementa, hac vero bonorum quorumuis ad *περὶ ἔργων* spectantium profectus, exprimantur (*). Solet praeterea hujus vitae perfectio duplii considerari modo; alia enim est *sancitas*, quam

quam Spiritus S. per fidem nobis confert & appropriat, quae appropriata seu imputata Christi dicitur: alia, quam nos per vires nobis collatas spirituales illi cooperamur, quam inherenterem seu propriam appellamus. Quanquam arctissimum utriusque intercedit vinculum, propter coniunctissimam utriusque relationem nexumque prorsus indissolubilem; tantum tamen abest, ut unam cum altera confundere liceat, ut manifestissimum inter utramque discrimen admitti debeat. Intimam utriusque sanctitatis esse coniunctionem, ex eadem fide constat, quae utrobique in censum venit; illi namque tribuitur, non tantum quod meritum Christi apprehendendo, nos sanctos iustosque reddat, sanctitate imputata, verum etiam dicitur *misiō di cī dī amē ēcēysuām, fides per caritatem efficax, Gal. V. 6.* non, ac si quaedam habeatur istius efficaciae in articulo justificationis ratio, ubi fides tantum ut organon seu instrumentum quoddam spectatur, sed quia efficacia ista & vita a fide separari aut diuelli non potest (**). De differentia inter utramque admittenda, breuiter hunc in modum differit BARTHOLD BOTACCUS (***)
 Altera non inheret nobis, tantum imputatur, altera vero inheret: altera eadem est in omnibus fidelibus, altera in singulis est diuersa: altera ordine & natura praecedens, altera sequitur: altera per se Deo placet, altera non nisi per aliud: altera in hac & futura vita semper eadem (****), altera minor in hac, & maior in futura vita: altera est superior ea, quam habuimus in Adamo, altera vero inferior: altera ne quidem locum

"locum habuit in statu ante lapsum , altera habuit , sed
 "plenior : altera sibi non solum sufficit , sed & alterius
 "inhaerentibus infirmitatibus tegendis interuit , altera ne
 "sibi quidem sufficit , nedum alliis : altera ne qui-
 "dem jus reprehendendi Deo relinquit , altera vero
 "actum tantum tollit ; altera summa est , per nullos gra-
 "dus intendenda , altera suis gradibus constat , iam in-
 "tensior , iam remissior : altera legem perfecte implet ,
 "altera non . & rel ,

§. V.

(*) vid. D. JO. JOACHIM. WEIDENERVS in collegio disputat.
 Theolog. disput. XXXV. dec. VIII. p. 361. f.

(**) Duplex fidei adscribitur efficacia , alia interna , quae etiam
 formalis dicitur , quum se ad Christum extendit , eiusdem sa-
 tisfactionem & meritum apprehendendo ; alia externa , quae
 effectiva quoque audit , quando illa per caritatem virtutum
 reginam 1. Cor. XIII. 13. erga Deum & proximum se exerit ,
 inque varia bona opera se effundit . Huc refertur , quod eadem
 fides in Scripturis dicitur καθαρίσει τὸς καθαρίας , Act. XV: 9.
 non tantum , quod sanguinem , ab omni peccato mundantem , 1. Jo.
 I: 7. iis adsparget , verum etiam peccati dominium maxime conta-
 minans ac polluens , infringat , Rom. VI: 6. 12. dum carnem
 compescere , Gal. V. 24. mundum vincere , 1. Jo. V. 4. & dia-
 bolo resistere , 1. Pet. V. 9. docet . conf. D. JO. FRANC. BVDDE-
 VS , Instit. Theol. moral. pt. I. C. III. §. VI. p. 285.

(***) in Medulla Theol. moral. th. 20. f. p. 162. f. ap. BVD-
 DEV M. l. c.

(****) In hoc lemmate a BOT SACCI sententia nonnihil recedendum
 esse arbitramur ; quoniam sanctitatem illam Christi , quae in re-
 gno gratiae per fidem nobis imputatur & appropriatur , tantum
 abest , ut in regno gloriae semper eandem futuram credamus , ut
 illam ibi cessaturam , ex sacris litteris non obscurè condecamur.

Sciicer, fides nostra, quae heic in spe exspectat, & de iis, quae nondum apparent, certò statuit, quasi ea iam in manu haberet, Ebr. XI. 1. illic locum & usum amplius non habebit: quae enim fides hac in vita sperauit atque exspectauit, in futura obtinebit, quaeque heic ipsi non dum apparuerant, sum coram intuebitur, iisque secundissime perfruetur. Hinc I. Cor. XIII. 13. de caritate dicitur, quod fide & spe maior sit, nimis respectu interminabilis durationis in futura vita, ubi non tantum durabit, sed perfectionem quoque assequetur. Atque hoc sensu maiorem faciunt spe ac fide dilectionem plerique interpretes, quia fides ac spes ad hoc seculum spectant, non ad futurum, ubi ambulabimus non per fidem, sed per speciem, II. Cor. V. 7. sive Rom. VIII. 24. Hanc etiam explicationem patres, ut CHRYSOSTOMVS, THEODORETVS, AVGUSTINVS, aliquo magno consensu tueruntur. Quidam tamen nostratum non nullas alias assertae dilectionis praestantiae rationes cum D. SALOM. GLASSIO, adferunt, quas ille in Exegetic annotat, in Domin. quinquag. exposuit. D. SEBAST. SCHMIDIVS, in disput. e. I. Cor. XIII. 13. de caritatis praestantia, nouam huius dicti condidit explicationem; quam, cum brevissima sua epistola, recenset CALOVIVS ad h. l. in Bibl. Illustr. GROTIUS in Annot. ad h. l. interpretatur, fidem ideo inter has tres maximam esse, quia fides & spes ad dilectionem ducant, dilectio Deo nos coniungat; quod interpretationem, ut fidei analogiae contrarium, CALOVIVS l. c. redarguit. Pontificii puerilem committunt paralogismum, ex hocce dicto elicentes, dilectionem, non fidem iustificare, quia dilectio maior fide dicatur. Perinde est, ac si quis ex eo, quod aurum sit praestantius pane, colligeret, aurum etiam nutrire.

§. V

VAria perfectionis notione euoluta, illud quoque ex futurum arbitramur, ut indicemus, QVOS & B QVA.

QVALES illos esse velimus Christianos, de quorum perfectione nunc agere decreuimus. Fidenter igitur pronunciamus, non esse hos ipsos ad certam aut peculiarem quandam religionis professionem vel sectam restringendos, ac si extra nostram ecclesiam Euangelicam veri nominis Christiani atque sincere tales, prorsus nulli existerent. Licet enim vera religio tantum una sit, & sola religio Euangelico-Lutherana sit vera ac verbo Dei conueniens, nec in sua quisque religione & fidei professione saluari possit (*); non tamen audemus assenerare, alios quosuis ab externa nostrae fidei professione alienos, Christianorum nomen haud quaquam tueri (**). Quia multos eorum in numero existere non dubitamus, quos non inconuenienter contenderis cum ducentis istis viris, qui cum Absolone Ierosolymis exiuerunt, animo ac instituto innocentibus causam proflus ignorantes, II. Sam. XV. 11.

(*) Sollicite ac prudenter heic nobis rauendum est, ne Indifferentalistis ac Syncretistis, horumque fautoribus, quibus non ita priuilegio accessit, temerario latere, quod miramur, suffragio, D. CHRISTIAN. MATT. PFAFFIUS, Instit. Theol. dogm. p. 1. art. II. §. IX. Sc. nouas pro illis in actiem producendo copias, nutant perditissimaeque eorum caussae, suppetias, si posse, latus, pollicem premamus, in exitiosa eorum castra descendendo. Hi non erubescunt, salutem extra Christum querere, dum gentiles, Iudeos & Muhamedanos saluari, contendunt; provocando ad gratiam Dei extraordinariam, cuius beneficio, qui extra ecclesiam Christianam sunt, ad salutem ducantur. Nos gratiam Dei extraordinariam neutiquam impugnamus, sed reverenter eandem credimus atque admittimus, verum ita, ut semper cum ver-

bo Dei externo coniuncta sit; ideoque difficulter admodum id nobis persuaderi patimur, ut unquam aut vspiam extra ecclesiam Christianam obtineat, Marc. XVI. 16. Io. III. 18, 36. Ebr. XI. 6. Exemplum illud Cornelii, centurionis Caesariensis, Act. X. quod suae opinioni obtendere solent Indifferentistae, aperta & aduersa fronte illis contradicite, quod ex contextu evidenter colligitur. Siue enim gentilis ille abduc tum fuerit, siue proselytus iam factus, certe saluandus non erat sine religione Christiana, quippe quam amplecti, apostolumque Petrum, in ea se instruens, accersere iubebatur, v. 5, 6. Hic autem Christum eiusque meritum ei ceterisque congregatis praedicabat, v. 34, seq. indicio sat manifesto, salutem nemini sine externo verbo obtingere, nec quemquam extra ecclesiam Christianam extraordinaria Dei gratia saluari, ut scribit celeberrimus Mecklenburgensis um Theologus D. FRANC. ALBERT. AEPINVS, in Farrag. thes. Theolog. in ecclesia Lutherana recentius controv. de relig. th. II. p. 2. f. Imo vero vocatio, ne quidem immediate a Deo, facta est sine verbo quodam externo, quemadmodum varia vocationis exempla, ut protoplastorum post lapsum, Gen. III. 9, 15. Abrahami, XII. 1, 2. Sauli s. Pauli, Act. IX. 4, 5, 6. XXII. 7, 8, 10. & ret. evidenter nos condocent. conf. Rom. X. 14, 15, 17.

(**) Paradoxon esse videtur, statuere: verum ibi obtinere Christianismum, ubi tamen vera non viget religio. An non hoc est contradicere veteris ecclesiae effato: nunquam pie viuitur, sicubi non recte creditur; quod axioma a probatissimis nostri temporis ecclesiae doctribus sedulo inculcatur ac propugnat contra Nouatores, qui illud inuertere satagunt, dicentes: Nunquam recte creditur, sicubi non pie viuitur? Respondeamus, quanquam quedam Christiana religio corrupta sit in tantum & quoad partem; non tamen in totum ac per omnia ita depravata est, ut non ea contineat fidei Christianae rudimenta quodammodo integra,

quae cum primis rudioribus scitu sunt necessaria; nam non omnia omnibus doctrinae Christianae capita promiscue proponi, nec ab omnibus aequaliter sineque discrimine requiri possunt aut debent, I. Cor. III. 1, 2. Ebr. V. 12, 13, 14. VI. 1, 2. Plura omnino requiruntur ab eo, qui a natura & gratia pluribus praesidiis, quibus crescere potest, instructus est, quam ab illo, qui paucioribus gaudet. Sic Deus plura requiret ab eo, qui adiutus est, quam qui puer; plura ab eo, cui otium est, quam qui eo desistitur; plura ab eo, qui ingenio vollet, & cui occasio est quotidiana proficiendi, quam qui mente infirmus est & cui deest sciendi occasio. conf. D. IO. FECHTIVS, Lection. Theol. in Syllog. disp. VI. de artic. fid. §. III. p. 128. & D. AEPINV'S farr. de theolog. th. XVI. p. 13. Quod ad ecclesias Pontificiam & Caluino-Reformatam attinet, de quibus praesertim nobis nunc sermo est, sic iudicamus: Etiam si utrobique cum praedicationi doctrinae ecclesiatis, tum sacramentorum administratio, & usurpationi, variis admisceantur errores, si que adeo foedi & terri, ut statum ecclesiae reddant corruptum, non tamen propter eas definit ibi esse ecclesia. Si praedicatio verbi sacramentorumque administratio plane cessaret, tunc quoque desinaret ibi esse visibilis ecclesia. In ecclesias Corinthiorum & Galatarum irrepserant errores, eamque infestarunt variae contentiones, dissensus & schismata, I. Cor. I. & Gal. I. 6. nihilominus tamen ecclesiae nomen retinebant, tum quia non omnes amplectebantur illos errores, I. Cor. XV. 12. tum quia nonnulla doctrinae capita adhuc seruabant: Gal. III. 28. V. 1. tum denique quia errores istos periculaciter non defendebant, sed spes conversionis & emendacionis de illis abduc erat reliqua. Non igitur videmus quoddam vel minimum ex eo posse exculpri periculum, quod cum incomparabili Theologo D. IO. GERHARDO, loc. Theol. tom. V. de ecclesia Cap. X. §. 143. p. m. 866. dicamus, posse electorum ecclesiam sub corrupto ecclesiae statu & ministerio conseruari. Prorsus emphatica & attentio-

ne dignissima sunt ea quae B. LUTHERVS tom. II. Witteberg.
fol. 229. & 230. contra Anabaptistas profert ac disputat, inquiens:
Christus fand auch im Jüdischen Volk der Pharisäer und
Christ-gelehrten Missbrauch; aber er verwarf darum nicht
alles, was sie hatten und lehrten, Matth. 23. Wir bekennen
aber, daß unter dem Pabstthum die Heilige Schrifte
sen; rechte Tauffe; recht Sacrament des Altars; rechte
Schlüssel zur Vergebung der Sünden; recht Predig-Amt;
rechter Catechismus, als das Vater Unser, Zehn Gebot,
die Artikel des Glaubens

Ich sage NB daß unter dem Pabstthum die rechte Christenheit ist, ja der rechte Ausbund der Christenheit, und
viel frommer großer Heiligen. . . . S. Paulus saget 1. Thess. 2. Der Endchrist wird im Tempel Gottes sitzen. Ist nun
der Pabst (wie ich nicht anders glaube) der rechte Endchrist, so soll er nicht sitzen oder regieren in des Teuffels Stall, sondern
in Gottes Tempel. Und weil er daselbst sitzen und regieren soll, so muß er Christen unter sich haben. Es heiscket ja Gottes Tempel
nicht Steinhausse, sondern die heilige Christenheit, 1. Cor.
3. darinn er regieren soll & rel. Duriora equidem, nimis ro-
tunda & tantum non luxuriantia, haec & similia b. LUTHERI
de papatu, deque ecclesia Romana, erroribus papalibus infes-
ta, effata videri poterant. Constat autem, ecclesiae nomen ex
mente ac sententia LUTHERI, proprie & accurate loquendo, non
nisi ecclesiae inuisibili, sed vere credentibus, per fidem veram cum
Christo seu capite ecclesiae, & bac ratione inter se, ita coniuncti
sunt, ut unum corpus mysticum constituant, convenire; quippe
quae sola communio sanctorum, spiritualis fidelium col-
lectio &c. dici potest. hinc quoque patet, attributa illa verae ec-
clesiae, quae in Symbolo existant apostolico, quod esse debeat, v-
na, sancti, catholica, ecclesiae externae & visibili proprie non
comperere; nendum particulari cuidam, qualis Romana est. videlicet
D. BUDDEVS, Institut. Theol. dogm. lib. V. c. III. §. XII.

p. 1206. & in dissertat. Theol: *Indicium b. Mart. Lutheri de ecclesia Rom. expensum & vindicatum, hab. Iesiae M. DCC.XVII.* quae inserta est eiusdem *Miscellaneis sacr. parti II.* p. 89. seq. Ceterum, quomodo sub papatu conseruata fuerit ecclesia; Vbi ante Lutherum sonuerit vera doctrina, ubi conseruata fuerit ecclesia; quomodo in ecclesia Romana papali tyrannide pressa, conseruetur Deo Semen Sanctorum ac populus fidelis? pro more suo solide exposuit *GERHARDVS*, l. c. Cap. XI. sc. Et. III. §§. 177. & 178, pp. m. 935. 936. seq. His conformia sunt quae D. *PHIL. IAC. SPENERVS* profitetur in Theol. Bed. p. IV p. 360, 361. Wir erkennen gern, daß Gott seinen Saamen in dem Papstthum übrig habe, und darinn nicht nur die Kinder aus ihrer Tauff selig werden, sondern wir sind gen iß, daß Gott viele Einfältige, welche von den Greueln ihrer Kirche und dero Lehre nichts wissen oder sich dero Leben entschlagende bey Christi Einfalt und seinem Verdurst allein bleiben, kräftiglich erhalte. Ja ich will nicht sagen, daß nicht Gott auch ein und andere Gelehrte, die würcklich gewisse Irrthum in Unwissenheit vertheidigen, noch also verwahre durch seine unausprächliche Güte, daß die habende Irrthum, welche aus ihrer Natur den wahren seligmachenden Glauben bey ihnen umstossen müsten, solches gleichwohl bey ihnen nicht thun können, sondern daß doch ihr seligmachender Glaube zu ihrer Erhaltung stehen bleibe, dadurch sie als ein Brand aus dem Feuer errettet werden & seq. Negant *assentiant BVDDEVS & WALCHIVS* in der Historischen und Theologischen Einleitung in die vornehmsten Religions Streitigkeiten, Cap. III. S. XVI. p. 220. s. bis verbis: Zwar verdammen wir einen solchen Menschen nicht, der in der Romischen Kirche gebohren, auferzogen und in seiner Einfalt nur etliche Grund-Wahrheiten der Christlichen Religion annimt, unterdehen directe sich der andern Irrthimer nicht thei. hofft

, sig macht; der aber von unsere Kirche zum Pabstthum u-
be tritt, kan ohnmöglich selig werden. De eo , quod Calui-
niani habeant verum sacramentum, vid. D. FECHTIVS Lect.
in Syllog. disp. XXXVIII, de s. eucharistia, §. V. p. 410. s.

§. VI.

PReuibus nobis nunc dispiciendum est, QVALES
esse debeant illi Christiani; tales inquam heic in-
telligimus, qui sunt conuersi, regeniti. iustificati & in
adoptionem filiorum Dei adsciti, supponimusque per-
fectionem horum appropriatam seu imputatam. Nihil e-
nim ineptius quam de eo, quod nondum existit, pro-
nunciare, quod crescat seu incrementa capiat. Certe
ἀγνόηστοι, *olea sylvestris*, antequam satinae inseratur, bo-
no destituitur succo, Rom. XI. 17. Sic spiritualis incre-
menti participes ac consortes non sunt, imo ne qui-
dem illius capaces esse possunt, nisi qui in veritate re-
nati & Dei filii facti fuerint. Verum enim uero non
una eademque est omnium horum conditio, sed ut ae-
tas hominum variis differt partibus, infantiae, pueri-
tiae, adolescentiae, iuuentae & senectutis, sic dissimi-
les Christianorum in spiritualibus profectus sacer co-
dex partitur: hinc alii in partu quasi sunt, ut formen-
tur in Christo, Gal. IV. 19. alii recens nati, I. Pet. II.
2. vel pueri in Christo, I. Cor. III. 12. Ebr. V. 13. alii iu-
uenes, patres alii, qui & perfecti vocantur, I. Io. II.
12, 14. Ebr. V. 14. (*)

(*) vid. D. BUDDEVS, inst. th. mor. p. 1. c. II. §. VII. p.
252. f. 8c. *I. siegest Berouinensum facundissimus IO. PORAT,*
etor cum grano salis legendus, in theologia practica regeni-
torum, oder Wachsthum der Wiedergeborenen, medit. I. sup.
I. J.

I. Io. II. 12, 13, 14. de triplex aetate fidelium in genere, git.
 add. medit. II. sup. I. Cor. XIII. 11. de infantibus in Christo,
 & medit. III. sup. I. Pet. II. 2. de incremento infantum in Christo.
 Sunt qui triplicem hanc fidelium in regno gratiae etatem
 variis modis illustrare satagunt. Quidam utriusque V. & N. Te-
 rementi librorum partitionem huc referunt, quia utrobique li-
 bri historici, dogmatici & Prophetici continuantur, quorum illi
 in infantum, isti in iuuenium, hi in virorum & patrum gra-
 tiam, existent. Alii triplicem hanc differentiam derivant e tripli-
 ci isto fructu, cuius meminit Christus Matth. XIII. 8. uberrimam
 viris patribusue, & sic ordine reliquis inferioris aetatis, parcio-
 gem tribuendo messem. Nonnulli tres constitunt classes, in pri-
 ma illos collocando, qui peccata omni fugiunt studio; in secunda,
 qui ad perfectionem proprius accedunt; in tercia, qui iam ad-
 hpsam perueniunt perfectionem. Atque haec partitio aetatis sapit
 studium. Nec desunt qui heic distinguunt inter incipientes, prosi-
 cientes & perfectos, vid. PORST. I. c. §. V. GROTIUS in annot.
 ad h. l. Ioan. existimat, hanc Christianorum in tres classes par-
 titionem, non secundum aetatis discrimina, sed secundum gradus
 diuersos eius profectus, qui in Christo est, intelligi debere. Cui
 CALOVIVS in Bibl. Illustr. h. l. ex FLACIO opposit, non ap-
 parere rationem, cur non in proprietate vocum sistamus, ut eo
 luculentior sit applicatio, & quaelibet aetas ista ad se transvers
 possit; quamvis non diffiteatur, in applicatione ita aetatis respe-
 cum habitum esse, ut pro eius aiuersitate etiam requiri penes
 Christianos diuersos profectuum gradus, innuatuer.

§. VII.

Notum inquam est atque manifestum, fidelibus in
 sacris pandectis nonnunquam eiusmodi tribui vo-
 cabula, quae perfectionem, saltem quandam illius no-
 tionem, exprimunt. Gen. VI. 9. Noachus dicitur suisse

וְאַתָּה קָרֵךְ אֶלְעָזֶר XVII. 1. vox Dei ad Abrahamum facta est וְאַתָּה קָרֵךְ לְפָנֵי וְהַחֲזִק תִּמְצָא XXV. 27. Jacobus erat בְּנֵי שָׂרֵן I. Reg. IX. 4. dicitur David ambulasse בְּבֵב יְהוּדָה, c. l. 1. dicitur fuisse בְּבֵב. Heic, & alibi sacrarum litterarum passim, probatae in Deum fidei vi-
gis בְּבֵב & בְּבֵב adscribitur. Cui graecum πέλειον significatione & usurpatione respondet, ut Matth. V. 48 ἔστεθε ἀνύμεις πέλειοι, I. Cor. XIV. 20. ταῖς δὲ Φρεσὶ πέλειοι γίνεσθαι. Coll. IV. 12. ἵνα σῆπται πέλειοι καὶ πεπληρωθεῖσι ἐν ταῖς θελή-
uani ἡμέραι. Jas. I. 4. ἵνα ἡπται πέλειοι &c. Observandum autem, has voces בְּבֵב & בְּבֵב atque πέλειον a multis parum accurate in hoc argumento per perfectum verti; sed aptius & conuenientius omnino reddi per integrum, sincerum ac simplicem, qui fuci & hypocriseos sit expers, totus sine divisione alteri adhaereat; sine simulatione & falsa opinione in sinceritate fidei & cordis Deum iuxta ipsius verbum colat & amet, quod optime obseruavit b.
LVTHERVS in versione τὰς בְּבֵב & בְּבֵב. Minus autem feliciter graec. vocem πέλειον Megalander trans-
tulit per perfectum/ Vollkommen. Quemadmodum enim בְּבֵב (*) formaliter seu generaliter notat rei finitio-
nem, siue res per eam suam perfectionem, integrita-
tem & complementum obtineat, siue deficiat aut esse
desinat; Ita quoque vox πέλειον (***) cum deriuatis vi o-
riginis suae notat ad finem perducere; Sic I. Jo. IV. 12, 17.
manifeste adhibetur de amore in nobis in finem suum, siue effectum perducto, quemadmodum celeberrimi innocentium relationum auctores haec dicta Ioann. loco infra in
annotat. citando, interpretantur (***); & Rom. II. 27. ac

Iac. II. 8. de lege in effectum traducta (****): haec enim ordinaria vocabuli istius significatio est, ut vel ex Gal. V. 16. & variis aliis locis constat, vbi perfectionis notio plane exulat. Vox τέλος, personam vel rem denotat, quae ad effectum re ipsa peruenit, sic enim de patientia Iac. I. 4. & de amore ad effectum suum tralato I. Io. IV. 18. usurpatur. Atq[ue] hoc etiam sensu de renatis adhibetur, ut realem sive ipso solidu[m] effectu constantem eorum sanctimoniam indicet, Coll. I. 28. IV. 12. & alibi passim. Neque aliter τέλος, qui finem suo modo obtinuit, τὸ ἀπέισθαι Ebr. V. 13, 14. opponitur. Similis est ratio τῶν πλειόνων, πλειώτης & πλειωπός; ut proinde instituto diligentissimo examine, laudati collectores affirmare non dubitent, totam istam vocum familiam, non habere nationem rei defectu carentis, & qua omnes partes completæ, sed ad finem, effectum & scopum suum prouestæ; ac proinde rectius per dictiones redit schaffen / wûrklich / quam per vocabulum *Vollkommen* germanice reddi. Tanto autem diligentius atque tenacius nobis haec seruanda est vocum significatio, quanto certius est, eos, qui hanc vel non admittunt, vel data opera reiiciunt, se in praesentissima doctrinae ac conscientiae praecipitare discrimina. Quotquot enim, sive saniora edocti, sive meliorum admoniti, existis vocibus, ut oppido multi talia loca vertunt, sumمام quandam absolutionem aut perfectionem, quae non tantum omnes partes, sed & omniam partium summos gradus habeat, exculpunt atque eliciunt, nae illi longe suauissima gracie salutaris ac consolationis euau-

euangelicae plenissima ista dicta, in legalia conuertunt, ac desperationis funem inde necunt, spemque salutis sibi inexplicabilibus eripiunt laqueis: quum illi aliquando sed sero suopte experiantur damno, ad illud perfectionis fastigium, in cuius opinionis persuasionem inducti, inque ea diu quasi ingurgitati fuerant, se eniti haud posse, tandem desperare coguntur. Non tamen diffitemur haec vocabula, quando Deo, Christo & operibus Diuinis, immediate talibus, in scriptura tribuntur, absolutam quandam ac omnibus numeris consummatissimam notare praestantiam, quod FLACIUS variis illustrauit exemplis (****).

(*) vid. CERESIAN, STOCKIVS, hodie linguarum Professor in Acad. Jenensi per celebris, in Clave linguae sanctae Vet. Testamenti ad voc. ☩ ☩ ☩

(**) Monentibus celeberrimis Auctoribus der Unschuldigen Machrichten An. M.DCC.IV. p. 46.

(***) illud vero contextui esse videtur conuenientius, ut per Inv. ἡγάπην τοῦ Θεοῦ dilectionem, intelligamus non eam, qua nos illum, sed ille nos prosequitur. De hac enim caritate tot versus praecedentes, 7, 8, 9, 10, & 11, exerce loquuntur. Hinc p. 12. eadem Dei in nos carites exponitur. q. d. Deus licet sit inuisibilis, per caritatem tantum manet in nobis quin & caritate perfecta se nos diligere ostendit, dum in nobis manens, efficit, conseruat & auget caritatem, qua non tantum ipsum, sed & proximum prepter ipsum diligamus; quam paraphrasin, non incommodam, b. i. adhibet CORNELIUS a LAPIDE. & sequentibus quoque patet, continuari sermonem de gratia & dilectione Dei erga nos, ex qua nobis dat se Spiritu suo, ex qua etiam nascit Filium Salvatorem mundi, cui etiam tribuendum, quod aignetur in nobis man-

re, & habiteare. Cum primis de illa Dei dilectione v. 16. disertissime Joannes loquitur. Et v. 17. perfecta dicitur *υερὴ ἡμῶν*, nobiscum, conf. II. Cor. XIII. 13. Vbi evidenter admodum perspicitur, amorem Dei erga nos indicari; illi namque conuenit, cui innatur *υνέοντος*, quam habemus in die iudicii, qui quum in nobis sentitur, omnem a nobis pellit timorem. Dicitur vero, quod caritas Dei in nobis sit perfecta: Licet Dei dilectio, qua suum nobis dedit Filium, nullo non tempore in se perfectissima sit, tamen nisi fide apprehendatur, manet extra nos, & sic IN NOBIS nondum perfecta est, id est, respetu nostri nondum apprehensa est. Quando autem apprehenditur fide, tum iam IN NOBIS quoque perfecta est Dei caritas illa: quia non solum iam acquisita per Filium, verum etiam per fidem vere pleneque apprehensa & propria nobis reddita, atque insuper sic viua effeta, ut iam nostros animos quoque ad caritatem inflammet, adeoque nos hac ratione mutuam habentes & reciprocum cum Deo simul & proximo dilectionem, iam quasi circulum illum reciprocantis caritatis absoluamus, perfectionisq; vinculo, quod Paulo teste Col. III. 14. dilectio est, Deus & homines fideles erga te inuicem in unum veluti perfectum corpus colligentur. CALOIVS, in Bibl. Illustr. ad h. I. Joann. v. 17. scribit: perficitur *ἡ αὐγάνη* dilectio Dei in nobis, non ratione sui, sic enim absolute perfecta, immensa, immutabilis est, sed ratione nostri; non quoad existentiam, sed quoad experientiam, vel experimentalem notitiam; non quoad quidditatem, sed quoad operationem; non quoad effectum, qui in Deo nullam vel intentionem vel remissionem admittit, sed quoad sensum, quod nos Diuinam dilectionem magis magisque experiamur & sentiamus. De caritate autem nostra erga Deum, deinceps dum v. 19. seq. agitur, eademque a Dei erga nos dilectione deducitur & derivatur.

(***)

(***) *Consentit D. JO. GEZELAUS expl. N. T. st. ad h. l. Jac.*

(****) *in Clave Scripturae s. P. pr. advoc. perfectus, p. 409.*

§. VIII.

Ceterum non heri demum aut nudius tertius temeraria perfectionis obtinuit persuasio. Magnum & venerabile illud in theologia nomen MARTINVS CHEMNITIVS (*), tetram foedumque hunc arcessit famum inde iam a legis promulgatione, vbi populus dixerat: *Cuncta quae locutus est Dominus, faciemus, Exod. XIX. 8. Deut. V. 27.* Deus vero ut persuasionem illam retunderet, specie tam terribili legem promulgauit, ut territi dicerent, *v. 25. non audiamus ultra vocem Domini, ne moriamur,* & *v. 29.* repulsi: *Bene locuti sunt, sed quis det talens eos habere mentem, ut custodiant uniuersa manda. ta mea omni tempore?* Atque hoc perfectionis falcino occupati etiam fuere alto fastu turgidi Pharisei, quos ad saniorem reuocare mentem saepenumero allaborauit in diebus carnis suae Magister noster in secula benedictus, nihil quidquam intermittendo, quod ad eos emendandos & conuincendos spectare poterat, quemadmodum ex Matth. XIX. 20. Luc. X. 25. XVIII. 11, 12. a liisque locis longe plurimis, abunde patet. Sic quoque Iudei Pharisaorum erroribus excaecati, in operibus legis iustitiam quaerebant; impletionem autem legis iuxta verum ac genuinum illius sensum, seu obedientiam, quam lex in summo rigore accepta, requirit, perfectissimam, eo minus intellexerunt, aut intelligere voluerunt, quo euidentius vel ex Matth. V. 20. s. constat, capitalem hunc illorum fuisse errorem, quo sibi persuas-

Iudebant, actus externos ad perfectam, quam lex requirit, obedientiam, sufficere, quem & Paulus non munquam perstringit, viuor esse privatim, inculcans Rom. VII. 4. (**). Proinde quoque Saluator grauier increpat pharisaeos modo cit. Matth. V. 19. quisquis soluerit unum e minimis bisce mandatis, & sic docuerit homines, minimus vocabitur in regno coelorum. Minima vocat praecepta ex opinione pharisaeorum, qui mandatorum commenti sunt distinctionem in magna & parva, maxima & minima; magna illis erant, quae actus externos vitiulos, externa scelera & flagitia, ut homicidia, adulteria, furta, periuria, & reliqua ciuicemodi rassiora peccata, prohibebant; minimi autem ea app labant, quorum transgressionem Deus non curret, quia madmodum interiores cordis affectus aberrantes a legge Dei, odium, inuidiam, concupiscentiam inordinatam &c. (**). Neque Iohannes viuor, tantum significat priuatam legis solutionem, sicut Ioh. VII. 23. adhibetur, sed cum primis visitata Graecis phrasim respicit ad publicam abrogationem, qua tollitur obligatio (****).

(¹) Loc. Theol. P. II. Loc. de lege Dei, cap. II. p. m. 5. &
Exam. Conc. Trid. P. I. de bonis oper. III. quaest. p. m. 181.
(²) Conf. BVDDDEVS in Ecclesia Apostol. C. III. § II. p. 130. f. 5

§ III. p. 154. Quod ad Judaeos attinet, licet non difficeret vel ex vet. Testamento intelligere potuissent, quae ratio sit Numinis gratiam consequendi, praesertim si ad indolem foederalis gratiae eiusque economiam Sinaiticam, sacrificia cum primis, aliosque ritus, quibus Christus cum suis beneficiis adumbratus est, attendere potuissent; insignem tamen iis affudit ignorantiam corruptam desestabilis Pharisaeorum, Scribarum aliorumque pseudodocto-

doctorum disciplina qua imovebantur. Nihil vero frequentius eorum in scholis tradebatur, quam: Deum foedere Sinaitico ab iis postulasse perfectam & exactam omnium praceptorum observacionem; hanc obseruantiam etiam ut opus quoddam, ut lequi solent, operatum spectatum, unicum esse medium, sine ullo respectu ad aliud quid, iustitiam, quae Deo accepta sit, aeternamque vitam consequendi; hominem natura non ita esse corruptum, ut ad hanc conditionem implendam ineptus sit, quin potius, posse hominem sua opera, si diligenter ad se attendat, ad vitae promissionem pertinere; esse in lege tantummodo vitia grauiora & externa probibita, ut in §. fuisse diximus; precibus, elemosynis, ieiuniis vim magnam inesse Deum placandi; se ut progeniem Abrahamicam habere certissimum gratiae symbolum, circumisionem, in quo spem omnem salutis ac fiduciam collocabant. vid. CAMPEGIVS VITRINGA sacrat. obseruat. lib. IV. Cap. XI. §. XV. & XVI. p. 998. l. Vox atque obiectio Judaeorum haec esse solec ad Gal. III. 17. Deus non fuit contentus dare promissiones Abraham, sed post quadragecentos & triginta annos tulit eam legem, ergo Deus dissimilis promissionibus suis, ut quae non peruerint iustificare, addiderit melius quiddam, scilicet legem, & ex veniente, tanquam successore meliore, non otiosi, sed facientes legem, per eam iustificantur; unde sequitur, legem, quae promissionem secuta est, eandem abrogasse. Hoc argumentum pulcherrime diluit Paulus. Lex, inquit, quadragecentis & triginta annis lata post promissionem Abraham factam, in semine tuo &c. non potuit eandem irritam facere, quoniam ea promissio Dei testamentum est, ab ipsis Deo tot annis ante legem, in Christum confirmatum. Quod autem Deus semel promisit & confirmavit, non renocat aut rescindit, sed in aeternum manet auctoritate suorum ratum. Negue ideo lex addita est seu tradita tot secundis post Abram posteriori, ut per eam consequeretur benedictionem, quam legis officium sit, maledictioni subiicere, non bene
dixi.

cius; sed ut aliquis populus esset in mundo, qui haberet verbum & testimonium de Christo, ex quo etiam Christus secundum humanam naturam nasceretur, utque sub lege custoditi & consuli homines, suspirarent liberationem, per semen Abramac Christum, promissum, qui fons debuit & potuit benedicere, i. e. a peccato & morte liberare omnes gentes. Deinde ceremoniae in leges praecoptae adumbrabant Christum. Proinde neque lege regis ceremonias abolita premissio, sed iisdem potius cum sigillis quibusdam tantisper confirmata est, donec litterae ipsae, promissio, aperirentur & per Evangelii praedicationem inuulgarentur omnibus gentibus. Et certe data opera Deus promissionem tam longo temporis intervallo ante legem dedit, ne dici posset, quod iustitia per legem, non per promissionem daretur. Si enim voluisse nos lege iustificari, dedisset eam quadringentis & triginta annis ante promissionem, aut minimum cum promissione. Nunc de lege primum ractet, tandem autem tot praeterlapsis seculis eam condit, interim toto illo tempore loquitur de suis promissionibus; ergo benedictio & donatio iustitiae venit ante legem per promissionem, longe igitur promissio antecellit legem, & sic lex non abrogat promissionem. Ex his manifestum est, Abrahamum per legem non consecutum esse iustitiam coram Deo, quia lex nondum erat, ergo nec opera neque meritum. Quid tum fuit? nihil nisi mera Dei promissio: huic credidit Abraham, & reputatum est ei ad iustitiam, quo igitur modo pater iustitiam consecutus est, eodem & filii ipsis eam consequentur. conf. b. LUTHERVS in aureo Comment. in epist. Pauli ad Galat. Cap. III. qui insertus est tomo IV. Ienens. lat. f. 96. b. f.

(***) vid. QVENSTEDT Theol. Didact. polem. p. IV. c. I. de le-
ge, th. XXX. p. m. 8.

(****) CHEMNITIUS II. Th. I. c.

§ IX.

Praeterea postremus, si hoc nunc ageretur, per se-

riem

riem temporum demonstrare, varia fuisse teca quae contaminata sunt turpissima huius perfectionis opinione. Nos ex annalibus ecclesiasticis quasdam hoc morbo correptas sectas tantum recensemus. Seculo II. *Valentiniani* atque *Marcitae* tam eximiam iactarunt cognitionem, ut perfectos semetipos vocare non erubuerint, immo eo audaciae progressi sunt, ut rotunde dixerint, posse se cum *Paulo*, *Petro*, & quocunque alio apostolo, de excellentis scientiae palma contendere. Seculo III. *Nonatiani*, dum se *καθαρούς* puros appellarent, videntur statuisse renouationis in hac vita perfectionem (*). Sec. IV. *Enthusiastae* se solos perfectos esse gloriati sunt; reliquos homines Christiano nomine indignos esse iudicarunt, *Spirituales* se quoque appellantates, quod mundo plane renunciauerint. Sec. V. *Pelagiani* dixerunt, vitam iustorum in hoc seculo ab omni labe & peccato prorsus immunem esse, & ex his Christi ecclesiam in hac mortalitate perfici, ut sit sine ruga & macula; Filios Dei igitur appellari non posse, nisi absque omni peccato effecti fuerint. Sec. XIII. *Fratricelli* docuerunt, se solos esse veram ecclesiam & perfectos, ut erant apostoli. Sec. XIV. *Begardi* ac *Beginne*, alias *Bernardi* & *Beguinæ*, illi monachi, hæ moniales, crediderunt, hominem in hac vita posse fieri omnis peccati expertem, & ad tantam perfectionem peruenire, ut in gratia amplius proficere nequeat. Sec. XVI. *Anabaptistæ* (**) tradiderunt, non solum infantes sine peccato nasci, sed etiam adultos fuse sectæ puros esse posse sine peccato, quare etiam quintam orationis

nis Dominae petitionem omiserunt. Eodem seculo
Seruetiani profitebantur, non esse impossibilem legis ob-
seruationem. Sec. XVII. Arminiani tradiderunt, quos-
dam homines esse perfecte renouatos (***) . Eod. iecu-
lo Weigeliani vrgebant, Christum non pro nobis, sed
in nobis legem implere (****); & proinde renatos pos-
se implere legem in & per Christum. Eodem Sec.
Quakeri (*****) statuebant, hominem, per internam
gratiam & regenerationem, si perfecte sit peracta, ad
tantam pertingere posse perfectionem, vt corpus pec-
cati ac mortis crucifigatur & deleatur, cor autem cum
veritate coniungatur, eidemque subiiciatur; ita qui-
dem vt diaboli suggestionibus non pareant regeniti,
sed a peccato actuali & transgressione legis liberentur
&c. De Pontificis notius est quam vt multis dicamus;
hi enim auctoritatem Concilii Tridentini Sess. VI, can.
XVIII. sequuti, audacter pronunciant: si quis dixerit Dei
praecepta homini etiam iustificato & sub gratia constituto es-
se ad obseruandum impossibilia, anathema sit. CHEMNITIUS
(*) ad ipsissimos neruos regni pontificii has refert de-
ctrinas: hominem posse perfecte implere mindata Dei; ho-
minem ambularem in obedientia minditorum Dei, non opus
habere remissionem peccatorum & intercessione Mediatoris; bona
opera posse opponi iudicio & ira Dei; legem obseruatores suos,
quales pro statu viatoris esse possunt, reddere signos aeterna
vita; hominem posse aliquid supererogare, b. e. plura & ma-
jora praestare, quam lex ab omnibus in hac vita exigit.
Tandem, neque illud dissimulandum esse existimamus,
quod Patres ante mota certamina Pelagiana securius hac
in

in re locuti fuerint, dicendo: *Deum nec impossibile aliquid potuisse imperare, quia iustus sit; nec damnaturum esse hominem pro eo, quod non potuerit vitare, quia pius sit.* Si vero examinemus, qua occasione veteres hanc philosophicam usurpauerint licentiam, constabit, sensum horum verborum magis innocentem quam arrogantem fuisse (**).

(*) vid. CASP. CALVOERIVS in Fissuris Sienis lib. III. C. III. §. 5. Constat quoque ex systemate tetrae Manichaeorum mataecologise, quod infigni, sed horrendo ac turpissimo studio, partem Dei a materiae fecibus purgauerint; quique ideo Catharistae quasi purgatores, iisque perfecti ac electi inter illos ditti sint. Id. lib. c. C. VII. §. 4. & 7.

**) Anabaptistae in varias sue sectas sine partes diuisi sunt, unde etiam factum est, quod diuersa sortiti sint nomina, quorum alia ab eorum antesignanis, alia a vitae genere, alia a locis siue latibulis, ubi delituerunt, petita sunt. CALVOERIVS l. c. lib. XVI. c. I. §. VII. hanc opinionem non omnibus tribuit Anabaptistis, sed iis tantum, qui separati vel spirituales, cathari sue puri appellabantur. Nihil tamen obstat vietur quo minus Anabaptistis in genere haec adscribatur sententia, si modo ad primum principium atque fontem reliquorum errorum attenderimus; scil. πρώτοι θεοῦ eorum erat status idealis formatus de ecclesia, quae in hac terra esse possit perfectissima, sine omne vizio ac defectu. vid. IO. GEORG. WALCHIVS in der Hist. und Theol. Einleit. c. VI. §. VI. pp. 96. & 601.

(***) Videntur quidem Arminiani concedere, fidem ac obedientiam credentium imperfectam esse, in se spectatam; Illud tamen iuxta contendunt, Deum velle eam habere ac recipere pro perfecta ac vita aeternae meritoria.

(****) Dicitur quidem Rom. VIII. 4. *dicitur uera r̄s vōya imple-*

ri NB. ē nūn in nobis. Ad quod parata est responsio. In praecedente v. 3. perspicue dicitur Deus misere fitum ē ὀμοιώσας στρόφος αὐτοπτίας, quaes caro erat ipius Christi caro; in qua carne, nostrae, excepto peccato, simili, mea αὐτοπτία propter peccatum, κατέκυρε, condemnavit, interfecit, NB. in praeteristo, peccatum: repetiturque hic adhuc στρόφη, ē nūn επούλ, ut non sine emphasi demonstretur, Filium in ea carne, in qua Pater cum miserat, hoc ipsum praefixisse. Si autem peccatum iam tum in Christi carne condemnatum est, manifestissime sequitur, non primum in nostra id futurum esse, nedum tantummodo ac praecipue in nobis hoc fieri, ut excludatur legis adimpletio in Christi carne facta; quod certe tantum abest, ut admitti posse, ut necessario, eae basis ac fundamentum, presupponi debeat illa legis impletio, quam Christus in sua praestitit carne. Hinc v. 4. consequitur Iva dinariorum τὸ μέρος οὐδὲν ē nūn h. c. quemadmodum D. LUTHERVS in margine notanter exponit: Darumb sandte Gott seinen Sohn, und lud auf ihn unsere Sünde, und half uns also das Gesetz erfüllen durch seinen Geist. Scilicet, agit Paulus b. l. non tantum de legis impletione, a Christo pro nobis, ac loco nostri, praestitra, que per fidem nobis imputetur, qualis moralis consideratio legis adimpletionis in actu iustificationis in censura venit; Sed cum vocum: ē nūn, proprietas, tum integer huius capituli contextus, perspicue satis docent, inculcari heic incoartam legem adimplectionem in nobis, quam ipsi nos, iam renouati & sanctificati, pro viribus perficere satagimus, non quia Moses iussit, ac si spiritu timoris & seruitutis pellamus, sed quia Christus volunt, qui & vires nobis subministravit, cuiusque suauissimo ac liberissimo dueimur Spiritu, v. 9. 15.

(*****) Omnia instar esse potest, magni inter Quakeros vir nominis ROBERTVS BARCLAIVS, in Theologiae vere Christianae Apologia, qui videatur thesi VIII. p. 152. s. Plures
huius

huius socios recensuit D. BUDDEVS, in Isagoge Historico-Theologica, Lib. poster. C. VII. p. 1376 f. & D. CHRISTOPH. MATH. PEAFFIUS, in Introductione in histor. Theol. litterar. P. II. L. III. ad §. XI. p. 377. f. aliquie.

(*) Loc. Theol. P. II. de lege Diu. c. III. p. 6,

(**) *Quum a Manichaeis doceretur, nonnullos homines esse àlvtas seu ita comparatos, ut ne quidem Divina opera eo ficti possent, ut quedam Divinorum mandatorum obedientia in illis inchoarentur; opposita fuit illis haec sententia, quae Hieronymo tribuitur: Anathema sit, si quis dixerit, Deum impossibile praecipisse. rid. CHEMNITIUS l. c.*

§. X.

Nquirendum nobis nunc est in primas origines siue ipsos fontes, e quibus, tanquam ritulus enormis atque exitiosus hic emanauit error. Primam itaque derivamus rationem a tristissima miserare naturae depravatione, in qua turgida tumidae perfectionis haeret persuasio; estque hic haereditarius ille morbus, quem nos miselli cacodaemonis inextinguibili in nos odio ac malitia, contraximus, quo infecti, non sola scripturae testimonia, quae vera quaeque manifesta sunt, admittimus, nedum iis adquiescimus, sed rationis iudicium adhibemus in consilium, cuius axioma est quod PLUTARCHVS in Solone inquit: δει κατα λο δυνατη τις θεος οικουμενης, lex debet habere hanc conditionem, quod sit possibilis illis, quibus proponitur. Et omnes natura ita cogitamus, sicut barbaro versu dicitur: Ultra posse viri, non vult Deus ulli regnari (*). Huic tene confonat, quam secundae caussae loco ponimus, ignorantia indolis ac naturae legis. Dici vix potest, quantum

in vera legis cognitione, inque limitibus illius constitutis ac finibus discernendis, multi halucinentur. Graviter in hanc rem scribit b. LUTHERVS: *Qui istam artem, inquit, cognoscendi & dignoscendi doctrinam de lege, bene non est, ille merito diceretur Theologus.* Fanatici homines hodie, qui perpetus spiritum iactant, & discipuli ipsorum, videntur sibi eam egregie nosse: *Ego vero & mei similes vix tenemus huius artis prima elementa, & tamen seduli sumus discipuli in ea schola, ubi ista ars discitur.* Dissit quidem, sed donec caro & peccatum manebit, non potest edisci (**). Et alibi: *Ideo, ut saepe inculco, ista duo, lex & promissio, diligentissime discernenda sunt. quia tempore, loco, persona, & simpliciter omnibus circumstantiis tam longe distant, quam coelum & terra, principium mundi & finis.* Sunt quidem proxima, quia in uno bono vel anima coniuncta, tamen in affectu & per officia longissime seiuincta esse debent. *Nempe, ut lex dominium habeat in carnem, promissio vero suauiter regnet in conscientia.* Quum hoc modo designaueris utriusque suum certum locum, securissime ambulas medium in coelo promissionis, & in terra legis, spiritu in paradyso gratiae & pries, carne in terra operis & crucis. Neque tum molestiae, quas caro cogiturn ferre, erunt difficiles, propter suauitatem promissionis, quae cor mirum in modum exubilat. Si vero ista duo confundis, & ponis legem in conscientiam, & promissionem libertatis in carnem, sit confusio, qualis fuit in papatu, ut nescias, quid lex, quid promissio, quid peccatum, quid iustitia sit. Quare, si recte vis secare verbum veritatis, remotissime discernas, quoad effigium & totam vitam, promissionem a lege. Non frustra sane dilin-

diligenter usit Paulus hoc argumentum. Spiritu enim praecuidit in ecclesiis hoc malum futurum, quod verbuna Dei confundetur, hoc est, promissio misceretur legi, scilicet prorsus amitteretur promissio. quia quum commisceretur legi promissio, mens sit lex (***) . His conformia dignissimis exprimit verbis, inquiens: Si definio legem propria definitione, & retineo in suo officio & usu, res optimae esse; si vero transferro eam in alium usum, & tribuo ei, quod non est tribuendum, non solum legem, sed totam Theologiam perverto (****). Infinita alia illius saluberrima in hanc rem monita, nunc mitimus; quibus ea tantummodo addimus iudicia, quae passim culit de perfectionis nostrae persuasione, seu opinione iustitiae legis aut propriae, hancque appellat: Sentinam omnium malorum; peccatum peccatorum mundi; pestem; sumnum & maximum imperium diaboli in toto orbe terrarum; vere caput serpentis; laqueum, quo diabolus omnes homines capit & captiuos tenet; magnum & horribile monstrum; beluam rebellem, pertinacem & durissimae cerviels; bestiam furentem, quae naturaliter inflat & superbire facit hominem (*****) &c. Sed ad tertiam demonstrandam causam pergimus, quo non inconuenienter referimus vim ab aduersariis factam innocentissimis vocibus; scilicet, quum in sacris litteris occurrant vocabula, quibus fidelium sincerus & ab hypocrisi alienus designatur animus, ut supra §. VII. diximus, tum in ipsis variis earum significationem in transuersum obtorto quasi collo trahunt rapiuntque, ad ineptissimas suas opiniones flectendo. Quartam huic iungimus causam, quae est ignorantia profundissimae naturae

terae nostrae corruptionis. Multa quidem eaque inexplicabilia blandimenta natura nobis genuit, vix tamen quidquam eorum suauius nobis blanditur, quam quod persuadeamus nobis ea iam contuenire, quae tamen a nobis tam loege sunt remota, ut vix unquam ad ea pertingere queamus; hinc fit, quod raro aut unquam nobismet nos displicesamus, licet & ea committamus, quorum nos & pigere & pudere oportebat: estque hic tenacissimus animi morbus eo periculofior, quo minus ullo vel admodum exiguo illius afficiunt sensu. Ita namque illis accidere solet quibus cum duro corporis morbo conflictandum est, ut quo magis eo leuati sibi videantur, vix ullum illius sentiendo dolorem, eo longius a valetudine absint. Quantum damni dementissimahaec nostri adulatio ecclesiae Christi conciliauit, omnis aetatis annales abunde testansur. Quintae & ultimae caussae loco hoc dddimus: Oppido paucos esse, qui rite intelligunt aut perpendunt, in homine renouato esse duo diuersa & sibi inuicem opposita agendi principia, quorum, phrasi scripturae, alterum est *σεξ*, alterum *πνευα Gal. V. 17.* Atque haec duo principia non tantum ipsa, quemadmodum diuersissimae sunt indolis, in actus tendunt diuersos, verura etiam facultates humanas alio atque atq; alio modo trahunt & determinant, Rom. VII. 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, Sic quoque *nous* & *vetus*, *interior* & *exterior homo*, in venatis statuuntur. A Spiritu est, quidquid boni agit homo regenitus; sed a carne deriuandum, quod a lege nonunquam defleget, nec promte semper

per exequitur, ad quod a Spiritu impellitur. Quod ipsum tam non est absurdum, quam non est pro absurdo habendum, quod iustificati peccatores & iusti diverso dicantur respectu.

(*) CHEMNITIUS, Loc. Theol. & Exam. conc. Trid. II. sup. cc. has refert ratiocinationes. Friuolas autem esse illas exceptiones, vix quemquam negaturum existimamus, cui modo constiterit, praecepta Diuina non esse mensuram nostrarum virium, sed regulam officii. Non in lege discimus, quid possumus, sed quid debeamus; nec quid nunc possumus, sed quid olim potueramus. Praecepta DEi declarant & exponunt DEi ius, scil. quid DEus a debitoribus suis iure exigere possit; DEo enim creditori ius in suum debitorem obaceratum non perit, etiamque si solvere non possit. Iuste omnino DEus ab homine per legem exigit, quod homo per lapsum Adami iniuste perdidit & amisit. Proinde DEus praecepit, iubendo, horando, docet, quid homo debeat, quidque aliquando potuerit, & unde excederit. Observandum autem est, Deum sapere ea queque mandare, qua vult in nobis efficere; & sic mandata illius non tantum sunt imperativa, ut indicent, quid fieri oporteat, sed iuxta & simul operativo & efficax Dei medium, quo DEus efficit, quod imperat. Huius generis exempla passim in scripturis occurunt.

(**) Tom. IV. Ienens. Lat. f. no. 2.

(***) Tom. cit. f. 97. b.

(****) l. c. f. 99. a.

(*****) l. c. f. 99. a. Praeterea, ad terminis ac limitibus legis & euangelii rite seruandis, in singulis fere scriptis & concessionibus sedulo monuit b. LUTHERVS. vid. quoque Art. V. de Legie & Euanglio, Form. Conc. p. 709. l.

§. XI.

VTINAM illi, quorum interest, ad has causas diligenter attendissent, hosque turbidos & inquinan-

tos temerarii fastus fontes obstruxissent, non tam pertulanter tamque arroganter de perfectionis sibi adularentur apice, ac si vorticem & culmen omnis sanctitatis iamiam occupasissent, quum tamen vix infimum huius scalae gradum adhuc concenderant; sed humiliter de se sentirent suamque umbram metiri disserent, & tandem aliquando conuincerentur, quam turpiter & horribiliter sibi ipsis aliisque imposuerint. Verum enim vero tantum abest, ut salubres ad animum admiserint monitiones, iisque obtemperauerint, ut, spretis saluberrimis quibuscunque consiliis, corrasis vndeque argumentis, conquisitisque variis coloribus rhetoricae, pigmentis ac figmentis, hanc suae perfectionis Helenam amabiliorem reddere sategerint, eamque in finem varias illi formas induere studuerint. Cui intempestiuo perfectionis studio postea **PERFECTISMI** (*) nomen haesit; unde quoque illius cultores **PERFECTISTAE** dicuntur.

(*) *Perfectissimum esse πρώτον Θεούς* primum ultimamque principium pietismi, afferuit D. VALENT. ALBERTI in praefat. vindiciis Exeg. Ioēl. III. 18. 19. recusis, praemissa, §. VII. p. 15. D. VALENT. ERNESTVS LOESCHERVS statuit de perfectismo, quod sit specialis character & anima malii pietistici, Timoth. Verimo P. I. c. XII. n. m. 104.

§. XII.

VIx dimidium praeterlapsum est seculum, ex quo temeraria perfectionis persuasio aliquamdiu sopita, postliminio in ecclesiam Euangelicam introducta est, potissimum eorum studio & opera, quorum officii ratio exigebat monstrum illud omni qua unquam

pe-

potuissent diligentia praepedire atque repellere. Hi inquam vocationis atque obligationis suae prorsus immemores, eo irreuerentiae progressi sunt, ut gliscenti fastui spirituali se non tantum non opposuerint, verum, quod grauius quodque magis deplorandum est, cicatricem hancce ecclesiae obductam refricuerint. Sic ecclesia, communis nostra mater, filios genuit aliusque degeneres *i. Jo. II. 19;* & utinam adhuc hodie non gigneret aleretque! Tales autem quemadmodum inter te varie multumque differunt, ita caute ac prudenter a se inuicem discernendi sunt, nec omnes ac singuli eorum uno eodemque loco habendi: quippe alii illorum acerbe & data opera ecclesiam exulcerarunt, alii, instituto, fraude & malitia, saltam, ut de se credi debere postulant, vacuo, varios motus, difficulter extinguedos, in illa excitarunt. De illis infra dicemus. His vulgo annumerari solet D. PHILIPP. JAC. SPENERVS, vir suis non defraudandus meritis, cui vero illud accidit quod vastis coeli corporibus euenire solet, ut suas patientur ecclipses. Docuit SPENERVS, quod & ipse non diffitetur, posse mandata Dei a nobis seruari atque impleri; non quidem in hac vita perfecte, quod impossibile esse exserte pronunciat, sed in Christo, ex virtute Spiritus Sancti, ea ratione & eo modo, quo Coelestis Pater nostra infirmitate contentus esse velit, nostramque sinceram obedientiam, eadem virtute nobis concessam, propter Christum acceptam habere (*). Ingenue profitemur, nihil nos perspicere in hac adducta SPENERI explicatione quod reprehensionem mereatur, quia cum ceteris nostris

Theologis, GERHARDVS (**) aperte docet: perfectionem renatorum non consistere in perfecta legis impletione, sed in imputatione perfectae iustitiae Christi, in sinceritate nouae obedientiae, in agnitione imperfectionis, in comparatione ad alios, in serio ad perfectionis cursu &c. & non nullis interiectis (***) : Verbum DEi seruare, intelligendum est, non legaliter, sed euangelice; Hoc est praeceptum eius, ut In Christum credamus, & nos iniucem diligamus, 1. Jo. III. 22. Quod vero ad ipsum loquendi modum, quem SPENERVS adhibuit, attinet, vltro largimur, duriusculis verbis esse conceptum, nisi sensus explicatione, quam ipse apposuit, emolliatur. Neque hoc in SPENERO probamus, quod dicat se eam ob caussam vrgere possibilitatem seruandi ac implendi mandata DEi, vt homines socordes suique officii negligentes, quibus solenne sit assertam legem implendi impossibilitatem dissolutae vitae obtendere, tanto felicius a securitate retrahere possit, & ad pietatis non fucatae studium alacrius colendum excitare (****). Laudamus scopum atque institutum SPENERI, sed methodum mediumue isthoc illud obtinendi, quo minus admittere possimus, varia obstane argumenta. Constat enim duo heic occurrere extrema, quorum alterum est fastus spiritualis, alterum securitas carnalis: in vtrumque facillimus est lapsus, cum vtroque aeternae salutis iactura arctissime coniuncta est. Prudentissime igitur nobis cauendum, ne in ea impingamus. Quantum perfectionis commendatione & studio securitati carnali resistitur; tantum fastus spiritualis, turgidus ille pharisaicus animis ingenerari potest, ex-

em.

emplo *Matth. XIX, 20. Luc. XVIII, 11, 12.* (*). In Pa-
patu persuasio de operum perfectione doctrinae puri-
tati plurimum detrimenti semper conciliauit, grauissi-
mosque nullo non tempore peperit errores (**). Non
enim aliunde quam ex praetensa sanctitate meritum
operum enatum est, nec passus fuisse quisquam hoc si-
bi in mentem venire, nisi de illa antea persuasus. Ni-
hil vero omnium detestabilius est, quam qui inde ori-
tur celestissimus exquisitissimi meriti Christi contem-
tus, & quod necessario nexu illi iunctum est, praefer-
tissimum fiduciam in illud amittendi periculum. Con-
tra vero, qui norunt atque agnoscunt, se legem im-
plere haud posse, sed requisita perfectione semper de-
stitutos manere, eo ardentius ad meritum Christi
confugiunt, illud fiducialiter apprehendendo, quo prom-
tius omnem proprietatum operum virtutem, fiduciam
atque confidentiam procul facestere iubent; idque sol-
licite dant operam, ut magis magisque in studio san-
ctimoniae proficiant, quamque fidem operibus mon-
strent atque declarent (***)�.

(*) In epistola germ. ad Theologum exoticum, p. 57. & Tabu-
lis Catechet. tab. XV. alibique passim.

(**) Loc. Theol. tom. III. artic. de iustificatione per fidem,
Cap. V. § 237. p. m. 1515.

(***) L. c. p. 1516.

(****) In ep. sup. cit.

(*) Grauer in hanc rem scribit D. FECHTIVS Lect. in Syllog.
disp. XXXII. §. II. p. 376. monendo: Ita nobis loquendum
est, ne vel concupiscentiis malis occasio amplior submi-
nistretur, ac si illae plane superari non possent, quo
pacto

pacto puluinar peccantibus & perpetua excusatio hominibus malis sublternitur, ac si aliter viuera impossibile esset, nec motus suos malos, irae, libidinis, auaritiae, supprimere possent: vel vana superbia & fastu quodam spirituali intumescamus, persuasi, quod nihil amplius mali nobis adhaereat, quod corrigere possimus.

(**) Diligenter & attente perlegatur Apologiae Aug. Conf. artic III. de dilectione & impletione legis.

(***) Conf. D. AEPINVS in Farrag. thes. Theol. th. CXX. qui de perfectissimo regenitorum, quem quidam bodie magni conatu propugnant, statuit: illum Christianismo magis obesse, quam prodeste posse.

§. XIII.

PRAETER hanc a SPENERO motam iamque examinatam quaestionem, aliae quoque huic affines, eiusdem auspiciis, in scenam productae sunt quarum nos duntaxat vnicam, eamque praecipuam, breviter expendemus, poteritque illa sic formari? *An homo renatus, sublimes illos, & a fastigio non adeo remotos sanctitatis perfectionis gradus, iam in hac vita attingere possit?* Resp. Ansam huic quaestioni dederunt haec SPENERI verba (*): Also ist der einzige Grad nicht ein niedriger und geringer / sondern hoher Grad / der keinen andern vor unmöglich ausschließet / als die höchste Vollkommenheit / die nich mehr weiter wachsen / kan. Et alibi (**) profert: Ja daß durch offtere diese übung in der Kraft des Heil. Geistes solche böie Zuneigung so geschwächet wird/ daß er selten mehr eine Bewegung davon spühret. Plura his similia SPENERI iudicia collegerunt celeberrimi Theolog: Wittebergenser (***) , & D. SAM. SCHELGVIGIVS (****) aliique. Huc

Huc quoque referimus triplicem illam perfectionem, scilicet fidei iustificantis, sinceritatis & profectum, quam, cum apologia vocis perfectionis, SPENERVS tradidit (*****). Si SPENERVS per maiores perfectionis gradus, novum renatorum obedientiam, variaque eius incrementa iam maiora iam minora, intellexisset; vel, si mentem suam explicuisset de summis fidelium studiis, eo tendentibus, ne voluntarie ac contra conscientiam peccent, quibus, ex DEI gratia, per sedulam pietatis praerogativa, sic proficiant, ut peccandi consuetudinem sensim interrumpant ac frangant; vel etiam, si assenseret, posse hominem sibi, per Diuinam gratiam, a peccatis omnibus mortalibus temperare, quicquid sit de peccatis infirmitatis & de suppressione peccati originalis, de quo plane frustraneum & vanum est contendere (*****); tum nihil dixisset, quod verbo DEI esset contrarium. Sed vereor ut duriorem fundant sensum tam euidenter concepta SPENERI verba, quam ut hacce, vel quaque alia explicatione, queant molliri; illud enim perspicue pronunciasse videtur SPENERVS, posse hominem in renovatione, ad omnes reliquos gradus, demoto supremo, qui in futuram reseruatur vitam, ascendere; ut sic, interprete D. SCHELGVIGIO (*), summus sanctitatis gradus sit, simpliciter liberum esse ab omni, etiam originali peccato, proximus autem infra illum, nullum actuale, adeoque ne quidem infirmitatis peccatum, committendo, aut omittendo, patrare. Talis autem graduum perfectio doctrinae Euangelicae multis repugnat modis. H. Thess. I. 3. & Phillip. I. 9. fidei

& caritati, in quibus $\beta\pi\alpha$ Christianismi consistit, tribuuntur quotidiana incrementa, per $\tau\alpha$ $\omega\pi\mu\nu\zeta\alpha\iota\omega$, $\pi\lambda\epsilon\alpha\gamma\epsilon\sigma$ & $\pi\lambda\mu\sigma\tau\epsilon\omega$, expressa. Quicquid autem augmenta, accessiones & incrementa admittit, illud certa mensura determinari non potest. Et sime, posse nos ad hanc talam perfectionem mensurabilem aliquando pervenire, ubi motus, quemadmodum loquitur SPENERVS, malos, raro sentiamus, tam nihil obstat, quo minus eam emetiremur perfectionem, quae nos a peccati sensu tandem liberaret; quali quidem fictio hominis statu luctuosius quid excogitari potest nihil (**). Ad illos sanctulos omni accommodaueris iure gravissimam LVTHERI reprehensionem (***) : Viel möglicher ist es, daß Huren und Buben selig werden, denn Hofsärtige Heiligen; Denn jene müssen zulezt ihre Sünde fühlen; diese sterben in ihrer eigenen Heiligkeit, wo sie nicht wunderlich belehret werden. & (****) : Quapropter si haec, scil. carnis opera, sentire nequis, saltu scripturarum credas, quae tibi non mentietur, & cui caro tua proprius quam tibi nota est. Imo amplius quoque concludit Paulus ad Rom. VII. inquiens: scio, quod non habitet in me, hoc est, in carne mea bonum. Quod si Paulus de sua carne id pronunciare audet: neque nos vel meliores, vel sanctiores illo esse volumus. Quod autem nos idem non persentissemus, hoc periculosius aegrotamus. Signum enim est certissimum, nostram carnem lepra esse infectam, quae nihil quidem sentit, facuit tamen interim, & circum circa serpit. - - - Et in summa, quo minus tua peccata & defectus persentisces, hoc plus ea cause tibi supersunt accedendi, opemque & medicinam

quar-

quaeritandi. Obseruandum tamen, SPENERVM ab uno vel altero noxiarum accusatum nouitatum, a quibusdam durioribus suis formulis nonnihil remisisse, in que mitiores nonnunquam illas mutasse; vnde credimus, D. FECHTIVM id sibi permisisse, vt SPENERVM cum forma sanorum verborum conciliauerit (*
****).

(*) In der gründlichen Vertheidigung Seiner Unschuld wiedes D. ALBERTI, p. 26.

(**) In der Glaubens Gerechtigkeit, p. 298.

(***) In der Christ-Lutherischen Vorstellung, in deutlichen auf richtigen Lehr-Sätzen nach Gottes Wort, und den Symbolischen Kirchen Büchern, sonderlich der Augspurgischen Confession, und unrichtigen Gegensätzen, aus (Tit.) Herren D. Philippi Jacobi Speners &c. Schriften, Witt b. M.DC.XCV.

(****) In Synopseos supplemento, Artic. XXII.

(*****) In Praefatione, quam praemisit BALTM. RÖPKE in dialogo de Templo Salomonis, qui liber idiomate Latino M.DC.LXXX.IX. primum Lipsiae, deinde Halae M. DCC.VI. in linguam Germanicam translatus, cum praefatione, ut dictum, SPENERI, prodiit. vid. Auctores der Unschuldigen Nachrichten, An. M. DCC. XII. p. 395. s. qui etiam recensent assertos in sanctificatione gradus, sub schemate seu symbolo triplicis atrii templi Salomonis, per quod incipientes, proficienes & perfecti degnentur.

(******) Nisi enim homo sine peccato actuali proaeretico & mortali vitam traducere posset, nunquam de sua natura certus esse posset, sed semper dubitaret haesitaretq. utrum in ultimo agone negotiario mortaliter peccaret, adeoque salutem excederet. Praeterea, semper voluntarie peccantibus excusatio ad manus esset, scil. si se ipsos esse, neque omni studio hunc lapsum potuisse praecauere.

(*) In Synopfi controu. Artic. XLII. qu. XVII. p. m. 233.

(**) Rectius sanctificationis studio quam ipsi sanctificationi gradus tribuuntur; in eo enim proficimus, non in hac, utpote quae Dei actus est in renouatis, cuius nulli nobis gradus sunt cogniti aut reuelati. Dantur tamen gradus renouatorum, pro augmentatione profectuum variantes, quos etiam nemo nisi cordium scrutator perspicit. Caeuamus igitur nobis, quoties nos ipsis cum aliis comparamus, a qua tamen comparatione tutius ac consultius animos nostros cohibemus, ne temerario iudicio, a graduum distinctione petito, graues nobismet ipsis excitemus tentationes.

(***) In glossa ad Matth. XX. 31.

(****) In Catechis. Mai, de Sacram. alt. p. 566. & 567.

(*****) In Collegio Theolog. misc. in KOENIGH Theol. posit. An. MDC.XC.VII. hab. passim, cum primis artic. de renouat. qu. III. ubi contra Theologos Wittebergenses difficit, per renouationem cor nostrum penitus immutari, & carnem ita supprimi, ne eius concupiscentiae in actus erumpant. Videatur tamen D. LOESCHERVS, in Timoth. Verino, P. pr. C.XII. n. VI. p. 711. s. Vocem penitus ab offensionis periculo liberat FECHTIVS, Lection. in Syll. Disp. XXVII. th. V. & VII §. III. p. 333.

§. XIV.

NEQUE vero intra has metas tantum se cohibuit affecta haecce gradualis perfectio, verum etiam in alia tanto perniciosiora erupit commenta, quanto calidius & astutius eorum fuit consilium, qui ad conuelenda ipsa sanctissima doctrinae euangelicae fundamenta conducti quasi accessisse videbantur. Quo nomine salutandi nobis sunt GODOFR. ARNOLDVS, IO. GVILHELM. PETERSENIVS, PETRVS POIRET, IO. CONR. DIPPELIVS, aliquique minorum gentium dñi,

dii, quorum non pauci psittacorum adinstar magistrorum imitantur vocem. ARNOLDVS non tantum expressis verbis talem comminiscitur perfectionem, cui iam in hac vita nihil desit, verum etiam, quod bens obseruandum, ne quis per inaduertentiam aut praecipitantiam illum sic locutum fuisse existimet, eiusemodi fundamentales formauit praesupposuitque hypotheses, ex quibus non potest non sua sponte praestantissima quaevis fluere perfectio. Scilicet, fingit I. singulas res conditas, cumprimis vero hominem, ans Gott/ ex Deo esse, siue Ausflüsse des Göttlichen Wesens/ effluxus essentiae Diuinae , proptereaque ^z Diuinum , das Göttliche/ esse iam in illis Et licet per lapsum, coniunctissimum horum spirituum commercium interruptrum sit, diese so nahe verwandte Geister von einander abgekehret; remansit tamen II. vt scribit, der Funke Gottes noch in unsern Herzen / scintilla Dei adhuc in cordibus nostris, siue vt alias illa vocari solet, apud huius generis homines, Christus in nobis, qui Christo extra nos opponatur: ille sit, qui totum hunc processum in nobis interne per omnes gradus a conceptione usque ad glorificationem perficiat, derselbe müsse seinen ganzen Proces in uns inwendig durch alle Grad von der Empfängniß an bis zur Glorification vollenden; ille veniat nunc primum interne ad redimendum, derselbe komme jēzo erst innerlich zu erlösen Hinc III. prolixe colligit, posse nos in hac vita perfectos fieri (*). Quam dure, quamque profane & impie sonent haec Arnoldiana scita, sensum longius quam verba prolixcientia, quem-

libet a praesumis opinionibus liberum & partium studio vacuum, euidentissime perspecturum arbitramur. Etenim ARNOLDVS, *Cabbalistarum, Platonicorum, Myticorum*, aliorumque dudum profligatorum haereticorum camarinam mouendo, quam ne quidem tetigisse praestitisset, vniuersam salutis nostrae oeconomiam petulanter turbauit. Ut proinde mirari conueniat, potuisse ARNOLDVM amarulenta dicacitate ac maledicentissimis his placitis praestantissima fascinare ingenia. Interim de ARNOLDO speramus, tandem eum resipuisse (**). PETERSENIVS renouatis *avauapnɔias* tribuit (***) ; hinc non verecundatur rotunde pronunciare, nos per Dei gratiam fieri qualis Christus per naturam fuit, immunis ab omni peccato (****). POIRETO exprobrauit B. D. IO. WOLFG. IAEGERVS (*****) quod de suis *Mysticis* docuerit, posse eos in hac vita ad eam peruenire perfectionem, ut nullum mali seminium in iis remaneat. Neque potuit POIRET saniora de hoc argumento proferre, salua sua hypothesi de anima hominis, quam tradit quoad substantiam suam non esse ex nihilo, sed ex DEO, vt adeo sit quaedam essentiae Diuinae portio (*). DIPPELIVS, vel quo nomine sibi magis placet, CHRISTIANVS DEMOCRITVS, non confundendus cum DEMOCRITO CHRISTIANO (**), profitetur, dari veros Christianos, in quibus, quamdiu pueri seu iuvenes sint, concupiscentiae carnis adhuc quidem reperiantur, quae tamen in illis peccata magis non sint, neque illi ab his unquam superentur; qui autem viri & perfecti dicuntur, illi, vt scribit, concupiscentiam pror-

prorsus in nihilum suum redegerant, sic hætten die Lust ganz in ihr nichts gebracht (***) & alibi aperte dicit (****). posse hominem in hac vita perfectum fieri. Ceterum, quale statuendum sit pretium maledico huic homini, sacrorum quorumlibet, alterius LVCIANI ad instar, derisor impudentissimo, nec non scelestissimis illius commentis, ex paratis derisoribus iudiciis, Proverb. XIX. 29, quae Altenauiae prope Hamburgum anno M. DCCXIX. expertus fuit (*****), quaeque iam ante Berolini, subiturus fuisset, nisi celeri pede e Germania aufugisset in Hollandiam (*****), omnium evidentissime constat.

(*) vid. ARNOLDVS, in dem richtigen Weg durch Christum zu Gott, Francofurti M.D.CC. & in dem wahren Christenthum Altes Testaments, ibidem an. M.DCC.VII. excusis, quos utroque recensent Auctores relat. innoc. priorem an. M.DCC.II. p. 284. & posterior. an. M.DCC.VII. p. 499. s. quibus similia sunt haec Arnoldiana, in Consilii & responsis Theologicis, Francofurti M.DCC.V. publicatis: Es werde die Heiligung in diesem Leben so vollkommen, daß gahr nichts fehle, daß der alte Mensch mitt allen Gedanken zu Grund aussiebre, p. 36. wer sich noch mit der Sünde plaget, hat Gott nicht erkant: Gott verlige auff ewig alle Sünde, daß kein Flecken nicht an uns bleibet. p. 254. s. &c. conf. Auct. rel. innoc. an. M. DCC.IV. p. 604. s. & p. 895. perstringunt ARNOLDI Geistliche Gestalt eines Evangelischen Lehrers, qui liber Halae an. M. DCC.IV. im pressus est.

(**) IO. CHRISTOPH. COLERVS edidit an. M.DCC.XVIII. Wittenbergae Historiam GODOFR. ARNOLDI, in qua p. 40. refert, ARNOLDVM historiae sua ecclesiasticae & libri, de Sophia, poenituisse, vid. Auctores relat. innoc. an. M.DCCXIX, p. 156. quod

quod eo verosimilius est, quum corsser ARNOLDVM, dudum ante obitum, consignasse inque publicum emississe, supplementum, illustrationes & emendationes historiae suae ecclesiasticae Francofurti M.DCC.III. Praeterea quoque de redditu ARNOLDI ad saniorem mentem testatur opus illius posthumum, Theologia experimentalis, quam vidua eius, Francofurti ad Moenum M.DCC.XV. typis exscribi curauit. Vbi duriora illius scivon quidem omnia, bene multa tamen, in mitiora mutata considerantur. vid. cap. XIII. & LXIII.

(***) In dem geretteten Bruder Gottfried Arnold, Grätz 1718. p. 81. ap. Auct. rel. innoc. an. M.DCC.XVIII. p. 912.

(****) In tomo I. apocatastaseos, p. 180. ap. Auct. relat. innoc. an. M.DCC.IV. p. 774.

(*****) In Epistola ad Poiretum, Tubingae an. M.DCC.VIII. edita, p. 8.

(*) Tom. I. Oeconom. Diu. cap. X. quam hypothesis, praeter assertios, ex instituto discussit LAEGERVS Exam. Theol. Nou. POIR. Controv. XII.

(**) Quemadmodum obseruauit D. FECHTIVS, Lection. in syllog. disp. XXX. §. I. p. 356.

(***) In der Glaubens-Bekändtnuß, Artic. VII.

(****) In papilmo protestantium vapulante, p. 324.

[*****] vid. ap. Auct. narrat. innoc. an. M.DCC.XIX. p. 879. s. Nachricht von denen Straffen, welche auf Er. Königl. Majest zu Dennemarck allergnädigsten Befehl, an dem, unter dem Namen Christiani Democrati bekanten Dippelio am 28. Septem. b. 1719. zu Altona vollzogen worden.

[*****] Ut resert. IOANNES FABRICIVS, Historiae Bibliothecae Fabricianae, P. IV. p. 488.

§ XV.

Hactenus perfectionem renovationis graduum excussumus, variosque ac diuersos illius assertores adduximus. Disqui-

Disquirendum nobis nunc est, de perfectione partium, vtrum illa admitti possit? Theologi Hallenses, IOAC. IUST, BREITHAVPT & JOACHIM. LANGE, aliquique non pauci, affirmatiua tuentur sententiam; ille quidem nontantum publice eam professus fuit (*), verum etiam, a probatissimis viris licet ea de re amicissime admoneretur (**), pertinaci tamen studio & acerbo calamo suam defendere opinionem tentauit (***); hic autem confidenter illi adstipulatus fuit (****). Quum vero inexplicabiles pariat nodos vocum, perfectionis partium, ambiguitas, illa ante omnia nobis euoluenda erit. Non igitur in quaestione est I. Num renatus per Christi gratiam possit in renovatione sua πλεοντειν, proficere, plus quam antea fecerat, praestare (*****)? vel II. Num possit περισσειν, excellere, praestantius se gerere (*****)? III. Num possit bonum opus πλειν, ad verum & constantem effectum perducere, quod antea solummodo tentando inchoauerat, adeoque fieri πλειστος, & πλειωτη obtinere? quae omnia supra asseruimus. IV. Num possit phrasi *Ioanna I. ep. V. 3. τηρειν*, seruare legem, h. e. terio anniti & accurate ad eam attendere (*), cui respondet Ebr. ρωμ. (**)?

V. Num debeat renatus in renovatione per vires a Deo concessas πληνειν, implere legem; quoniam eo tendit vis meriti Christi, ηα πληρωθη εο ipso Ιο δικαιουα Ιη νιος Rom. VIII. 4. de quo etiam supra diximus. Sed de hoc iam quaeritur: An renatus possit reuera & ipso effectu πληγειν, απαπληγειν, implere, omnes legis partes praestare (**)? Respondemus, quuin partes legis, quo-

cunq;

cunque denum spectentur modo, referri debeant vel ad decem praecepta, vel ad singulas propositiones morales, tam affirmatiuas quam negatiuas, decem praeceptis comprehenis; appareat hunc esse verborum sensum: posse hominem renouatum eo perfectionis progressi, ut nullam legis Diuinae partem peccando transfiliat, sed facto, actu, sive ipso effectu & euenu omnes propositiones lege Diuina mandatas, praefest; quamquam ad superiorem gradum easdem adimplendi, ascendere non queat. Et hoc ipsum cum verbo Dei non omnino conciliari posse existimamus. Maximum suae sententiae robur ac praecipuum fundatum dissentientes (****) in eo collocant; quod regenerationis sit perfecta qua omnes partes, cui nihil desit: renouatio autem nihil aliud sit, quam salutaris internae mutationis, sive regenerationis, continuatio & conservatio, vel, essentia regenerationis sit impletio inhaesive spectata (****), ut proinde renati sint omnibus partibus perfecti, in quibus detur spiritus nouus toti legi complete subiectus. In hac opinione magna confidentia versatur quoque D. BVDDEVS (*****), licet hanc suam mentem tecte aliquamdiu Hallensibus mancipaverit Theologis, deinde autem (4) apertius eam prodidit. Verum enim uero, quanta sit huius argumenti debilitas, succincto instituto examine probatum euictumque ibimus. Certe inauditum prorsus est, nouum ac insuetum in ecclesia Euangelica, ac publicis illius confessionibus, quod hae formulae, perficio parvum, & legis impletio, ad regenerationis essentiam & indo-

indolem ipsam exprimendam adhibeantur; quam notionem regenerationi impingere eo magis incongruum est, quo manifestius est absurde admodum regenerationis perfectionem ex legis partibus dignolcere: *Regeneratio enim, rite monente D. FECHTIO* (b). nullibi sae rarum litterarum aliter, quam pro excitatione & collatione fidei, seu vitae Christianae & spiritualis, quae in sola fide consistit, Gal. II. 20. accipitur; & paucis interie-
ctis: Neque regeneratione vitae sanctimoniam, seu operationes spirituales efficit, quamquam recte dicatur, sanctimoniam effici per fidem, seu vitam in regeneratione concessam. Proinde integritas spiritus in regeneratione collati non est effectus legis impletae, aut indoles legis, sed est *duum
quæ opus* euangelica, in fide viua consistens, & efficaci studio honorum operum se exlerens. Praeterea, ne-
mo nostratum negavit unquam, veram regenerationem ex parte Dei, quatenus a Deo est, & actiue con-
sideratam, perfectam esse; inde tamen non sequitur,
eam ideo ex parte recipientis, hominis, esse perfectam,
quamquam & nos illam imperfectam esse non statua-
mus. Neque renouatio, ut dicitur, regerationis est con-
tinuatio, quia actus regenerationis, quem Deus solus,
& a parte sua, μητρεύμας efficit, proprie & accura-
te loquendo, non continuatur, nec incrementa admit-
tit, est enim, ut generatio naturalis, momentanea &
passiva; Contra vero, renouatio, quae successiva est
& activa, quam Deus & homo regeneratus, utrinque
δικτεύμα operantur, incrementorum augmentorumque
capax est. Regeneratio perfecta est, renouatio autem
in perfecta; opera enim quae Deus per se operatur,

sunt sancta & perfecta, sed quae Spiritus S. operatur in corpore peccati & mortis in renatis, ea Spiritus ipse affirmat imperfecta esse propter carnem, quae non dum tota destructa est. Ita etiam aliae res creatae suas habent inchoationes, progressus & incrementa, donec tandem perficiantur. conf. IO. BENEDICT.CARPZO-VIVS, *Isagog. in Libr. Symbol.* p. 1382. Sunt etiam varia argumenta, eaq[ue] maximi ponderis ac momenti, quae nobis non permittunt, vt hanc partium concedamus perfectionem. Quotquot enim illam admittunt ac propugnant, non possunt non statuere, quod renatorum peccata non sint *atouia*, priuationes vlliis legis partis, quia defectus illorum in gradibus, vtpote qui nulli legis parti aduersantur, stilo scripturae euangelico, peccata dici non possint. Inde quoq[ue] sequeretur, homines, respectu istius perfectionis, coram iudicio Dei consistere posse (c), nec vere inutiles seruos dici, nec quotidiana poenitentia indigere, quippe quae ob meros graduum defectus non requiratur. Imo exemplum *Pau-*
li Rom. VII. 17. s. in statu renouationis constituti, deq[ue] variis insuperabilibus peccati incommode nihilominus grauiter conquesti (d), si alia nos deficerent argumenta, ad retundendam de partium perfectione hypothesis, vel solum sufficeret. Nec quidquam roboris aut firmamenti diuersum a nobis sentientium opinioni inde accedit, quod praestantissimi Theologi, CHEMNITIUS, GERHARDVS, BROCHMANNVS, dudum partium sta-
tuerint *perfectionem*; hi enim longe aliter ac illi eandem exposuerunt, quemadmodum ex interpretatione GER-
HARDI euidentissime patet, qui suo aliorumq[ue] prouo-
cato-

catorum nomine, hanc adfert explicationem (e): Perfectio alia est absoluta, quam possumus vocare perfectionem graduum; alia vero respectiva & conditionata; quam docendi gratia vocabimus perfectionem partium. Absoluta perfectio est quae summum illum obedientiae gradum, quem lex requirit, integre praestat. Talis perfectio fuit in Adamo ante lapsum, talis etiam in Christo, qui integrum ac numeris & gradibus omnibus absolutam obedientiam legi praestitit. In renatis talis perfectio non est; nisi tantum imputatione, quatenus perfecta illa Christi obedientia per fidem ipsius imputatur. Coloss. I. 28. ut praestemus omnem hominem perfectum in Christo. Coloss. II. 10. In eo etsi consummati πεπληρωμένοι. Hebr. X. 14. Una oblatione consummavit tetradecim in sempiternum sanctificandos. Perfectio conditionata est sincera illa renatorum secundum totam legem obedientia in hac vita inchoata, in aeterna tandem vita consummanda, sive est serium ac sincerum studium obedendi Deo secundum omnia eius praecepta, et si aliquid defit respectu gradum. Hanc talem partium perfectionem nos non tantum non negamus, verum etiam ultra amplectimur, rite cum GERHARDO distinguendo inter desiderium, conatum, nisum ac studium omnes legis partes praestandi, & ipsum effectum; de illo nullum est dubium, controversia nulla; de hoc autem, effectu, constanter pronunciamus, non posse hunc, interueniente cacodaemonis, mundi & carnis sollicitatione, nostraque fragilitate, a quoquam renatorum obtineri. Erit autem illud desiderium & studium non vagus quidam aut mortuus cognatus, sed nisus viuus in robore fortitudinis a Deo acceptae consistens.

- (*) In Tractatione Theologica, de perfectione patium,
Halae M.DCC.IV. ed.
- (**) In Observationibus succinctis, ab auctoribus recensionum
Nou-antiqu. consignatis an. M.DCC.IV. p. 43. f.
- (***) In Disput. secunda de perfectione partium eaque apo-
logetica, quam iterum examinarunt cit. auct. I. c. p. 771. f.
- (****) De quo D. LOESCHERVS in Tim. Verino P. I. C. XII. §. XIV.
p. 710. sic iudicat. Dennoch bestehet Hr. J. Lange in statu
contradictionis, darauf das das Gesetz Gottes aus der ges-
schenkten Gnadenkraft nach allen seinen Stücken halten, sey
eine Schriftmässige und unverwerfliche Wahrheit, in seinen
Nachrichten T. VI. p. 112. alwo er zwar in assumendo & con-
cludendo das Wort erfüllen subdole auslässt, aber doch fol-
ches in den praemissis stehen lässt, und p. 113. D. Breithaup-
ten im obigen Satz völlig recht giebt.
- (*****) Conf. II. Cor. IV. 15. II. Thess. I. 3. II. Pet. I. 8. notatque
τὸ πλεονάζειν non excessum mensuræ debitæ, quas admodum
inconveniens & absurdæ esset significatio; sed designat, plus es-
se vel fieri non quam debebat, sed quam antea erat.
- (******) Negatius generaliter significat eminentiam, amplitudinem,
excellenciam, obseruante LOESCHERO, recens. nou. antiqu. an.
M.DCC.IV. p. 48. vix autem ullibi inuenias, vocem illam in rela-
tione ad mensuram usurpari, adeoque, quod vulgo putatur, ab-
undantiam sive excessum debitæ mensuræ denotare, quod qui-
dem tantum a vero abest, ut ne quidem mensuram adaequare
impleat. Sic II. Cor. I. 5. παθήσαντα τὸ Χριστὸν οὐκ ιψας, afflic-
tiones nostræ dicuntur negatieve; absurditatis autem noscam
non cuitaret, quisquis inde colligeret, afflictiones ultra mensu-
ram nobis immitti. vid. II. Cor. IV. 15. Col. II. 7. ubi vocabulum
illud occurrit de gratiarum actio e Deo praestanda, de qua nea-
tigiam dici potest, ut mensuram impleat, nendum, ut modum
excedat. Ex his constat, quo sensu Rom. XV. 13. II. Cor. VIII. 7.
IX. 8. Phil. I. 9. I. Thess. IV. 1, 10. de renatis adhibetur.

(*)

(*) Qua significatione Iō inspīren renouatis saepissime in scripturis tribuitur.

(**) Denotat diligentissima cura aliquid obseruare, illud rite cognoscendo, menti alte infigendo & obsequiose exequendo, seu obsequium ei praefando; prout homo obseruare iubetur Dei praecepta, explicante STOCKIO Clau. Lingv. sanct. vet. Test. ad vocem D^oni qui etiam pars huius notionis exempla adduxit.

(***) Nunquam sacer codex impletions possibilitatem, siue rationem legis impletionem, Christianis, ex articulo sanctificationis, adscribit, nam renouationem non legi sed gratiae Dei in Christo acceptam ferre oportet; sed hoc tantum docet, quod verus Dei & proximi amor sit complementum, seu nobilissimum & excellentissimum legis, flos legis.

(****) vid. BREITHAVPT institut. p. 299. 312. 388, & Thes. cred. p. 170. LANGE im zehenden Theil seiner Nachr. p. 23: Was ist die Erneuerung anders, als eine Fortsetzung der Wiedergeburt, oder derjenigen Geistlichen Aenderung, die sich in der Wiedergeburt angehoben? Und was ist die Wiedergeburt anders, als ein Anfang der Erneuerung.

(*****) Sant. verba BREITHAVPTI, in disput. Apol. de perf. part. p. 6.

(*****) institut. Theol. Moral. P. I. c. III. §. VIII. p. 287. & Institut. Theol. Dogmat. Lib. IV. C. V. § XVIII. p. 1022.

(c) in epistola, qua idiomate latino & germanico prodit p. 9. vid. auch der Fortgesetzten Sammlung von Alten und Neuen, an: M DCC.XXIV. p. 545.

(b) Lect. in syllog. Disp. XXVII. p. 331.

(c) Quam formutam durum sonentem, aabibuit BREITHAVPT, Tract. de perfect. part. p. 31. & Disput. Apolog. p. 27. 28.

(d) Non hic distinctio temporum locum habet, ante & post legem. Distinguere autem hic Apostolus semetipsum in duas quasi partes, idque ratione eiusdem temporis: quia eodem tempore sibi ipsi & Iō non velle, & Iō operari tribuit, & de se negat, quod malum
opera.

operetur, & se eo quod in se est testatur, quod illud id operatur, se ergo nat' alia nisi alio id operari & non operari occidat. vid. CALOVIVS in Bibl. Illustr. ad h. l. Parum ab hac recesso explicatio b. IVST. CHRISTOPH. SCHOMERI, Exeg. epist. ad Rom. h. l. quam sub breve examen vocauit D. AEPINUS, Farrag. p. 71. Paulum ac duplice suo statu, in hoc cap. agere, exissimam BVDDEVVS, in den Erbaulichen Betrachtungen über die Epistel an die Römer h. l. Conf. autem B. GODOFR. HOFFMANNVS, synopsi Theol. p. 770 & 771. & e Reformatis, PETR. van MASTRICHT, Theor. Pract. Theol. L. VI c. VIII. S. XXII. p. 842 f.

(c) Loc. Theol. Tom. III. de Lege DEI, p. m. 292.

§. XVI.

Procul etiam hinc facilius iubemus monstrum illud perfectionis Evangelico-legalis, quod commentum excusit SCHELGVIGIVS (*). Non aliam quam evangelicam profitemur perfectionem (**), quam diu in via constituti sumus; legalem vero, quae omnibus numeris absoluta, quaeque singulis partibus consummata sit, patriae referuamus: quam, tristissimae nostrae fragilitatis ac miseriae, procul a gloria remotae, pia & deuota mente nunquam non memores, ad nutum sanctissimi Numinis parati, quotidie anhelamus, ut infirmitatum nostrarum sensu & conscientia, ad humilitatem formemur, &c. audius ad coeli felicitatem adipirando, ex sola Dei gratia salutem expectemus.

[*] Synopli Controvers. Artic. XXIV. de Lege & Euang. qu. XIII. & XIV. p. 279. f. & SCHOMERVS Theol. Mor. C. II. S. 19. p. m. 6.

[**] vid. SCHELGVIGIVS, I. c. q. XX. p. 277. enfr. celeberr. Theologus Aldorf. D. GVSTAV. GEORG. ZELTN'RVS, Breuiario controversiarum cum Enthus. & Fanat. adhuc agitatar, controv. XX. p. 331. f.

S. D. G.